Rare Book Dept.
No. ★★Q.404.65
The Public Library of the City of Boston.

Rodericus Za
(Toulouse, J. Pa

24/496

st starnitoti

cl cl dd dñe ne in furore tuo arguas me neque

ff dñe ne in fu

J J J J Jhs J J J J Z J — Jhs J J eps Jhs

Señor sant cristobal. a vos me encomiendo bto sto santo vos o dygno

beato santo cristobal guardador demonios

Propoſitio adu(er)ſus quoſdam ~~curioſos~~ curioſos detractores eccl(esi)e
quia poſſidet (et) ſup(er) ſtatu eius f(ac)ta coram ſ(anctiſ)ſimo (et) be(atiſ)ſimo
Romano pontifice d(omi)no nicolao quinto uiro deuotiſſimo.

Loquebar de teſtimonijs tuis in co(n)ſpectu regu(m) (et) no(n)
confundebar. / p(salmu)s cxviij.

Quamq(uam) b(eati)ſſime pater tui me terreat magnitudo tamen
inuitat humanitas / a ſacerdote uictima ſalutem / a paſ
tore preſidiu(m) ouis flagito / cum ſucceſſore piſcatoris (et) diſ
cipulo x(rist)i loquor verba ſunt Jeronimi ſcribendo ad ro
manu(m) pontifice(m) ex finib(us) Sirie in c(apitulo) q(uonia)m uetus oriens
xxiiij. q. i. Ita ex hoc fretus humanitate ſ(anctiſ)ſima ſi
in co(n)ſpectu regum loquebar de teſtimonijs tuis. multo
ſuauius multo audacius in co(n)ſpectu tui qui teſtimonio
rum diuinor(um) lucem ueritatis agnoſcis.

In quatuor propterea p(ar)tes diuido p(ro)poſitos ſermones
prima erit ibi loquebar / ſecunda de teſtimonijs / Tercia
in co(n)ſpectu regum / Quarta (et) non confundebar

In prima loco cuiuſdam p(ro)bationis preambule forte
aliquibus detrahabam
In ſecunda aduerſus quoſdam detractores aut p(er)ſecuto
res inſiſtam. ~~in tercia p(er)tranſeam~~
In tercia p(er)tranſeam / ibi forte aliq(ui)d ab extra ſubiungam.
In quarta (et) ultima parum aut nichil dicam.

Prima pars eſt propter uerbum loquebar q(uia) clerici debe(n)t
ſtudere loqui (et) legere in ſcripturis ſacris (et) non in poetis ac
fabulis (et) uanis ſcripturis hominu(m) (et) debent facere ſuas pro
poſiciones (et) or(aci)ones cum allegationibus ſ(anc)tar(um) ſcripturar(um).

In prima ſ(anctiſ)ſime pater ut dixi q(uia) loco cuiuſdam

pfacionis pambule aliquibus detraham. illud est quia ego loquebar ut infra subiciam de testimonijs tuis et in hac mea propositione secundum ueteres allegando de fontibus doctrine sacre apud sacratissimum xpi uicarium spiritu dei plenum sacra et spiritualia loqui et proferre compellor. Illi autem de fontibus immo paludibus execrabilis doctrine gentilium etiam apud sanctitatem tuam et cultum diuine ecclesie non loquuntur sed fabulantur et prophanos sermones quia uenustos ut aiunt et sentenciose compositos raptos ab eis qui penetralia inferni possident promere non formidant. Iam hoc predixit apostolus .ii. ad Thimo. c. iii. dicens. erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt etc. et a ueritate quidem auditum auertent ad fabulas autem conuertentur. Quod detestatur etiam scribens ad damasum papam Ieronimus dicens. Sacerdotes dei omissis euangelijs et prophetijs uidemus comedias legere. amatoria bucolicorum uersuum uerba cantare. tenere uirgilium. et id quod in pueris est causa necessitatis crimen in se faciunt uoluptatis. c. sacerdotes. xxxvii. di. cum eo quod dicitur de his qui in tragediarum modis delectantur per Ieronimum in c. cantantes. xcii. di. cum sacre scripture auctem proferre debeant et non secularium litterarum periciam os tentare nec laudes iouis debent in ore pontificis personare. in c. cum multa. lxxxvi. di. per gregorium. Quid autem iniquius est quam impia sapere. non ad prophicas uoces non ad apl'icas litteras. nec ad euangelicas auctes tenderunt et ideo magistri erroris existunt quia ueritatis discipuli non fuerunt uerba sunt beati leonis in c. quid autem. xxiiii. q. iii. Non afferamus dicit ide Ieronimus stateras dolosas ubi appendamus quod uolumus pro arbitrio nostro. sed afferamus diuinam stateram de scripturis sanctis tamquam de thesauris dominicis. in c. non afferamus. xxiii. q. i. Et hoc dicit ex quodam zelo ecclesie

quia ueteres scrutans historias dicat ipse inuenire nō
possū scidisse ecclīam ⁊ de domo dnī populos seduxisse
se preter eos qui a deo sacerdotes positi fuerant qui
uocantur in laqueū tortuosū in c. transferunt .xxiiij.
q. iij. ¶ Et aplus ualde persuadet ne clerici intendere de
beant fabulis ⁊ geneologijs que magis questiones
pparant quam edificationem .j. ad Thimo. c. iiij.
⁊ ad titū c. ultio ¶ Et dicat xpus p ysaiam mathei c.
xv. Sine causa colunt me mandata ⁊ doctrinam hoīuʒ
docentes. in c. si solus xpus .viij. di ¶ Et licet legatur
q moises ⁊ daniel omni sciencia egiptiorū ⁊ caldeorū
eruditi fuerunt actuū. c. vij. ⁊ danielis c. i. ⁊ ij. uerte
runt tamen illa in usum salutifere erudicionis. in c.
legimus. ⁊ c. qui de mensa regis .xxxvij. di ¶ Quoniaʒ
seculares litteras quidam ad uoluptatem quidam ad
erudicionem eas addiscunt. ut errores gentiliū lege
do detestentur/ ⁊ utilia que in eis ~~sunt~~ inuenerint
ad usum sacre religionis deuoti inuertunt/ tales lau
dabiliter eas addiscunt. ut deducatur ex beda in c. tur
bat acumen. c. di. ¶ Verbi gracia gentiles multos er
rores cōmiserunt ⁊ falsas opiniones in fato ⁊ fortuna
pro eorū autem confusione ⁊ xpiane fidei pbatione in
ducam unū ex gentilibus ut senecam uirum max
imum in. iiij° de benefi. post prin. dicentem/ q siue
natura siue fatum siue fortuna eiusdem dei noīa
sunt uarie utentis sua potestate. sicut iusticia pbitas
prudencia fortitudo frugalitas unius animi bona sunt
⁊ sic de aliis ¶ Et nescio quid isti querunt elegantes/
quia omnis splendor rethorice eloquencie/ omīs mo
di poetice locutionis/ quelibet uarietas decore pronū
ciationis a diuinis scripturis sumpsit exordium/ in
euangeliis ⁊ prophetis non legitur astronomia ⁊
alia huiusmodi. quia nichil ualent ad salutē sed inut

f iij

tunt in errorem/ & dum in his student curam aīe non
habent/ qui uero xp̄m nouit thesaurum sapiencie ī
uenit quia id nouit quod utile est/ Verba sunt
Cassiodori in expositione psalterii deducta in de cō. c. le
gimus/ ubi etiam deduatur q̄ hij sunt tamq̄ ille
filius prodigus qui de siliquis porcoꝝ uentrem
suum implere cupiebat luc. xv°. c./ Non sunt enī
sciencie pietatis nisi nosse intelligere pphās/ euāge
lia credere/ aplos non ignorare. ut dicat Jero⁹ in
c. si quis gramaticā. e. di. ¶ Duo sunt pontificis
opera dicit text⁹ in c. si quis uult pontifex esse. xxx
vi. di./ scilicet ut a deo discat legendo scripturas di
uinas et sepius meditando populū doceat/ ppter uba
apli petri dicentis. parati esse debetis reddere racionē
de ea fide et spe que in uobis est. i. petri. iij. c. et in c.
qui ecclāsticis. e. di. ¶ Et ut cōfutando respondeam
btīssime pater alicui forte me ī pmitu arguenti q̄ in
iuste detraho de hijs que non sentio/ Nouerit ipse
reprehensor q̄ licet in ea natus fuerim que nō tūc
sed nunc est ciuitas oriola pulcra fertilis et amena
de regno ualencie/ et ibidem usq3 ad duplex septen
nium educatus/ demum inter coetaneos meos in
adolescencia nrā in studijs maiꝝ regionū tocius hi
panie ī arte cōponendi metra cuiuscumq3 generis p
dactilos spondeos et ceteros pedes/ de quibus facit mē
cionem Jero⁹ in prologo sup Job/ non tm̄ pmus sed
solus fui/ non tū sic eleganter/ quia in italia fui su
premus aut nullus/ cum non oporteat in sublimi
tate sermonū qui acceperunt ihm xp̄m ambulare
sup edificati in ipso et cōfirmati in fide. ut dicat aplꝰ
ad colloceñ. c. ij°./ qđ dicat Jero⁹ philosophoꝝ uentosam
eloquenciam in prologo sup eplās pauli ad corinth/
/ sermo enī noster non in psuasibilibus humane sa

pientie uerbis/ sed in ostensione spūs ⁊ uirtutis exiſ
tit ut fides nr̄a non sit in sapiencia hominū sꝫ dei .i. ad
corinth. c. ii. ¶ Verūtn̄ si meminerit dominū cessim
ab angelis eam obrem ut in dicto c. legimus/ satis lau
dabit auditor intencionem meam q̄ uir catholicus atqꝫ
xp̄ianus/ maxime ecclastica p̄sona ex doctrinis gentili
um ad quas tamq̄ explorator accedere debuit se transſ
ferat penitus ad legem dei in c. translato extra de consti.
¶ quia de sacra dei sciencia dicit pph̄a/ labia sacerdotis
custodiunt sciām ⁊ legem exquirent ex ore eius. quia
angelus dn̄i exercituū est. malachie c. ii/ ⁊ in dicto c. q̄
ecclesiasticis/ ⁊ in c. sacerdotibꝫ. xi. q. i./ ꝫ alius pp̄heta
tu repulisti scienciam ⁊ ego te repellam ne sacerdo
tio fungaris mihi. osee. c. iiii. ⁊ in c. omēs xxxviii. di.
¶ Cognoscere quidem debet queciīqꝫ ecclastica p̄sona
q̄aliter facere est contra x̄ p̄ceptum/ cū dixit euntes
p̄ uniuersum mūdū predicate euangeliū oī creature
marci. c. ult./ Non dixit uirgilium aut nasonem/ nō
plautū uel terentiū/ non quintilianū aut ciceronem/ sꝫ
dixit euangeliū/ p̄ quod intelligitur eciam omnis
scriptura que facit ad declaracionem sci euangelii ut
declarauit xp̄us scripturas incipiens a moise discipu
lis euntibꝫ in emaus luc. c. ultio ⁊ in dicto c. qui eccle
siasticas/ ¶ Et intelligitur uetus testamentū ut scribitur
in euangelio moisen hn̄t ⁊ pp̄hetas audiant illos luc.
c. xvi. infi. ⁊ jo. c. v./ scrutamini scripturas ⁊c./ Et intelli
guntur omnia scripta aplōꝝ ⁊ scōꝝ ecclesie ⁊ ordinaciones
illius in § est eciam xxxv. q. i. ¶ Quas sacras scripturas
tamq̄ lapides uiui scire debemus ad offerendū spūales
hostias acceptabiles deo .i. petri. c. ii. ⁊ in c. ⁊ hec diximus
xvi. q. vii. p̄ origenem/ quia sicut stellas celi non extin
guit nox/ sic mentes fideliū inherentes firmamento sacre
scripture non obscurat mūdana iniquitas. ut in c. sicut

ſ. viii

xxxviij di. ſ Et in lectiones ſcãꝝ ſcripturaꝝ aīc edificantur ad
bonū ꝛ ideo fabule prohibentur in c. pro reuerencia
xliiij. di. ſ Et dicat beatus clemens ſucceſſor bti petri ſ cō-
ſiliū dantes ueſtrā hortamur prudenciam ut ab apliaſ
regulis non recedatis ꝛ ſcripturas ſacras intelligite. xij.
q. j. c. dilectiſſimis infi.

ij Caplm

O beatiſſime pater non ſine cauſa ſm aliquem
impetum ſpūs mei ſiue temere ſiue inepte nō
tn̄ ficte aut ſimulate iſta dixi. qm̄ ecclā dei in oī
ſtatu ſuo incipit deficere in columpnis ſ ſiue inter
clericos ſeculares qui aut ſint pueri uel ignari ſepe
regum aut alioꝝ magnatū tocius orbis fauore ſuf-
fulti in ecclā dei locū forte magnū optinentes reponūt
ī pectore unā ꝑpoſicionem uel arengam ab alio fabri-
catam cum ſuo moderato ſono & ꝑnūciatione ſ ꝛ ſuf-
ficit eiſ pro ſciencia qui nūꝙ̄ ſtudio ſe ſubicere potu-
erunt ſ nec ab infancia ut dicat aplūs ſanctas litteraſ
didicerunt que inſtruunt ad ſalutē ꝑ fidem q̄ eſt in
xpō ihesu. ij. ad thimo. c. iij. ſ qui impuberes uel ado-
leſcentes lubrice etatis annos non in diſciplinis ecclāſ-
ticaſ agnouerunt ſed in luxu ꝛ diſſolutione. ut c. oīs etaſ
xij. q. j. ſ Et iſti aut ex fauore aut uenalitate promouēntur
ut dicat grego' in c. pueri. i. q. i. ſ Siue inter religio-
ſos qui ſub nouo titulo de obſeruancia muniti ia
penitus ſcienciam repulerunt. quia ut dicat ſero' ī
prologo byblie ſ Sancta quippe ruſticitas ſolū ſibi
prodeſt. ꝛ quantum ex uite merito edificat eccleſiam
xpi. tn̄ nocet ſi deſtruentibꝫ non reſiſtat ſ quod dedu-
citur in c. ſancta. ij. q. vij. ſ Et ſic paulatim caritas
refrigeſcet ꝛ habundabit iniquitas. math. c. xxiiij.
ac ueniente lupo dicit bts grego' ut in excepat eoſ
dn̄s ꝑ iſaiam. c. lvj. erunt caneſ multi nō ualenteſ

laceare p ezechielem c. xiij°. / non ascendistis ex aduerso
neq; posuistis uos murũ p domo isrl' / et p jeremiam
trenor. ij. c°. pphete tui uiderunt tibi falsa et stulta
nec aperiebant iniquitatem tuã ut te ad penitẽ
ciam prouocarent / nec erit cui precipi possit. cla
ma ne cesses quasi tuba exalta uocem tuã ysaie lviij°.
c°. et c / uerba sunt gregorij in lio pastorali deducta in
c. sit rector. xliij. di. ❡ Et quia leges populor uane
sunt. et pastores stulte egerunt / et dñm non quesierũt /
nec intellexerunt / et omnis grex dispsus est. Jere. x. c°.
propterea dicit dñs / qm non pmanserunt in testam
to meo ego neglexi eos. ad ebreos. c. viij. ❡ Et dicit ali
us ppheta sacerdotes contempserunt legẽ meam
et inter scm et pphanũ non habuerunt distanciam. /
propterea effudi sup eos indignationem meam. eze
ch. c. xxij°. / et aplus non solum ab extra. sed etiam
in nobis ipsis hortatur dicens / loquentes uobis
met ipsis in psalmis et ymnis et canticis spualibȝ psallẽ
tes in cordibus urĩs. ad ephes. c. v°. / et p jeronimũ in c. cã
tantes. xcij. di. et in c. de ymnis. de consecra. di. i.

❡ Huc usq; btissime pater satis uidetur mihi dictum
de prima parte sup uerbo loquebar loco cuiusdam p
phationis pambule / ubi dixi q' forte aliquibus de
traherem / non tamen in malũ neq; secreto ꝫ ut minus
sapiens dicam. ppter zelum domus dei. ps. lxviij°.
quia zelo zelatus sum pro dño deo exercituũ. iij. Reg.
c. xviij°. et extra de cus. eucharistie. c. ultio / aplo dicente
hoc loquere et exhortare cum omni imperio. nemo te
cõdempnat. ad Titũ. c. ij°. ❡ Iam inter oratores pater
sancte et dictatores et eor sequaces xpũs nõ scribitur
nec noiatur / iam erubescamus inter filios huiꝰ seculi xpm
annũciare. xpm in medium pferre / Et sic euacuatur crux

xpi in tali ſapiencia uerbi · i · ad Corin · c · i ·

Venio ad ſecundam ptem uidelz de teſtionijs tuis. qd uerbū etiam ſi uſuſ ul' abuſus pualeret ſine allegationibus pponere/ me cogit in hoc caſu ut de teſti monijs tuis cū teſtiōnijs 7 allegationib; loquar/ quia hoc faciebat aplus dicens ſicut predixemus uobis 7 teſ tificati ſumus · ſ · cum teſtimonijs ſacre ſcripture · i · ad theſal' · c · iiij° ·/ Et in hoc dixi qd ad uerſus quoſdam detractores aut pſecutores inſiſtam/ triplici quidem reſpectu eis reſpondendo/ 7 ad fugem ſi potui melioris ſcientie 7 conſcientie reducendo.

primo reſpectu fundamēti eccle 7 ſtatus eius

ſecundo reſpectu fundamenti dignitatis petri 7 tue 7 ſuperioritatis illius

Tercio reſpectu perſone ſanctitatis tue/ 7 uirtutis actio nis eiuſdem.

Secunda pars eſt que tangit fundamentum eccleſie ſta tum 7 proſperum augmentū eius adducens fundamē tales raciones exemplum lege uidelz lege nature 7 ex lege ſcripture 7 ex lege gratie · 7 demu; ſuſpicatiu 7 lacrima tur de proxime uenturis forte periculis contra eccl'am quod deus auertat · 7 hoc uſq; in finem pme ptis iſtius et demū fin[...] dicit qualit[...] ſidebat ſa[...] uetis teſtim[...]

primum Caplm

Quantū ad primum quod eſt reſpcū fundamēti eccleſie 7 ſtatus eius/ Cō bīſſime pr quot 7 quantos labores pertuli inter diuerſos ſiue alti gene ris ſiue alti ingenij xanos pmitiuam eccl'am paupere extollentes 7 aplor; cum paupertate progreſſus/ 7 co nantes pro poſſe poſſeſſiones 7 terrenum patrimonium miniſtros eccleſie non habere debere · ſacerdotiū teſta-

menti ueteris cum nouo comparantes ultra diuinã uoluntatem magis quã oporteat ſapereq; uolentes

Quibus tempora distinguendo satis facere conabar hoc modo / O stulti et tardi corde. nũquid satis quod ab initio creauit deus primũ hoiem pauperem et primos parentes in lege nature usq; ad moisen / quos non ex creationis ordinatione uoluit eos solũ uiuere cũ dixit in sudore uultus tui uesceris pane tuo. geñ. c. iij°. / sed magis ex cultu et obediencia creatoris tempalibus bonis gaudere permisit. Ipsam tamen legem nature si recte sapio et ut que dicentur inferius magis enitescãt diuidam in tres partes / primam ab adam usq; ad noe / deinde usq; ad abraham et loth / terciam usq; ad moisen / Que diuisio trahitur ex secunda petri. c. ij. cũ dicit / quibus bonis quia male usi sunt deus originali mũdo non pepercit / sed octauũ noe iusticie pcone custodiuit diluuium mũdo impiorum inducens / Et deinde ciuitates sodomorum subuertens dampnauit exemplo eorum qui impie acturi sunt. ut in dicto c. ij. Sed propterea suos tunc modicos electos noe abraham et loth et patriarchas subsequentes non pauperes legimus. sed multiplicationem seminis sicut stellas celi ut pmisit habuisse / et sicut arenam que est in litore maris / et terram fluentem lac et mel. ezechiel. c. xx°. et leuit. c. xx°. / ac pmissionem regnorũ ac uictoriam dominantiũ. geñ. c. xv°. et xxij°. et xxvj°. et nũj. xxiij°. etc. / et quod comederent sudores et labores aliorum exodi. xxiij°. et ps. cv°. dicitur in fi. / et dedit illis regiones gentium et labores populorum possederunt / Que demum post scriptam legem a moise oĩa ad impleta sunt et p moisen disposita distributa et ordinata nũj xxvj° et deutroj. i plurib; locis etc. Quanto igitur magis ut dicit aplus / nunc habundare pmissum est

cum gracia dei et donū in gracia unius hominis ihesu xp̄i in plures habundauit. cum autem habundauit de lictum et nunc superhabundauit gracia. ad romanos. c. v.

¶ De plenitudine quidem eius omnes accepimus graciam pro gracia / quia lex per moisen data est gracia et ueritas per ihesum xp̄m facta est ut in euangelio iohis. c. i. / que tangun tur ad propositū de consecratione di. i. c. i. / Amplioris enim glorie dicit paulus est iste pontifex ihesus pre moise dig nus habitus est. ad hebreos. iii. c. ¶ Existimatis omni di sic deum preordinasse creaturas hominum et populi xp̄iani peculiaris ultimo electi / quod sicut pauperem xp̄m / paupe res petrum et paulum edificatores ecclesie et ceteros aplos et sequaces uere fidei / sic uoluerit amplius ecclesiam suā cū ministris in eternū uiuere in paupertate. absit talis error a mentibus xp̄ianorum ¶ An ignoratis dico eis quod hoc habet naturalis successus / quod primitiui patres semper sunt pau peres et in labore suo thesaurisant filiis. ii. ad corinth. c. xii. / Et idem aplus dicit ego uos genui in xp̄o ihesu per euangelium. i. ad corinth. c. iiii. / Et scribitur ps. xliiii. / pro patribus tuis nati sunt tibi filii constitues eos princi pes super omnem terram / ubi exponit aug. dicens / pro aplis filii nati sunt tibi ecclesia qui sunt epi. Epi qui ~~sunt~~ ho die sunt per totum mundum inde nati sunt / et ipsa ecclesia patres illos appellat / ipsa illos genuit / et ipsa illos constituit in sedibus patrum / Non ergo te putes de sertam. quia non uides petrum / quia non uides pau lum / quia non uides illos per quos nata es. de prole tua creuit tibi paternitas / pro patribus tuis nati sunt tibi filii con stitues eos prin. super omnem terram. in c. quorum uices. lxviii. di. ¶ De qua genitura tangit petrus. i. petri. ii. c. Sicut modo geniti infantes etc. / Et de quo principatu super omnem terram habituro iohes preuidens aperte demonstrat / cū dicit quatuor animalia et xxiiii. seniores ad agnū

dignus es dn̄e aperire librū̄ et aperire signacula quoniam occa
sus es et redemisti nos in sanguine tuo ex omni tribu et lin
gua et populo et natione et fecisti nos deo nostro regnum
et sacerdotes et regnabimus sup terram. apoc. c. v°. et ecia
am in c. i. ¶ Non adūtaas dicebam illis quod xp̄us pri
mam paupertatē instituit in edificatoribus domus sue
scilicet ecclesie cum primū dixit tu es petrus et s. h. pe. e. ec. mat.
mathi. c. xvi°. ¶ Et dixit docete omnes gentes et predicate
quia appropinquabit regnum celorum. mathi. x. c°.
¶ Et euntes per universū mundū predicate euā omni cre. etc.
marci. c. ultio. et c. si quis presbiter de conse. di. iiii. ¶ Quo
modo euntes poterant possidere per universum mūdū
quibus ante passionem suam redemptor noster dixit noli
te aurū possidere neque argentū neque pecuniam in zonis
uestris non peram in uia deferatis neque duas tunicas
neque calciamenta nec uirgam mathi. x. c°. marci. vi°.
et luc. viii°. ubi adiunxit dignus est operarius mercede
sua. ergo tamquam operarios mittebat illos et ideo canit
ecclesia in prefacione aplōrum quos operis tui uicarios eidē
contulisti preesse pastores etc. quod extenditur usque nūc
ad omnes prefectos operantes in exaltacione fidei saluatoris
¶ Quamquam postea iuxta horam passionis sue ad demon
strandum forte quod eccl'a possidere imo et regnare debebat
aptando sentenciam pro temporibus futuris dixit dis
cipulis suis quando misi uos sine sacculo et pera et calciamē
tis nūquid aliquid defuit uobis. At illi dixerunt nichil
dixit ergo eis sed nūc qui habet sacculū tollat simili
ter et peram. et qui non habet uendat tunicam suam et emat
gladiū. At illi dixerunt dn̄e ecce duo gladii hic etc. luc.
xxii°. c. per quod designantur possessiones. et per gladios
utraque potestas et temporalis et spūalis in ecclesia ut
infra magis dicetur in secunda parte post istam.

ii. caplm

f. vii

Quod autem apli fuerunt fundamenta sic dicta
q sic ordinata pro ecclesiá in sublimitate uen
tura dicitur apoc· xxi°c· / Et murus ciuitatis erat hn̄s fun
damenta xii· 7 in ipsis· xii· noīa aplōꝝ 7 agni / Et pau
lus iam nō estis hos· 7 adue· ſ3 es· ci· s· 7 dom· dei· sup edi·
fu· fu· apo· 7 pphe· ipō sū· angulari la· x° ihū in quo oīs
edi· construc· crescit· ad ephes· c· ii· ¶ Nūquid intuemur
cōiter fundamenta edificioꝝ fore magis necessaria ſ3
deiecta magis 7 deformiá 7 uili pensa habencia supra
se aurea tecta / quia sapiens architectus fundamētū ponit /
alius autem sup edificat· i· ad corin· c· iii· / quod ostendit
xpūs cum dicit qꝛ oīs seruans smones suos est similis
illi qui edificauit domū quam fodit in altū 7 posuit
fundamenta supra petram· luc· c· vi°· infi / sicut dicunt
philosophi ~~anti~~ qꝛ in omni gn̄onis ordine deueniatur
de inpfecto ad pfectum· 7 in omni gn̄one est augmētū
anteq̄ deueniatur ad corruptionē / quod aplus ipse clare
loquitur ad om̄s xanos 7 ecclām exaltatam ex aplōꝝ
laboribus dicens / Puto enī qꝛ deus nos aplós nouissi
mos ostendit tamq̄ morti destinatos quia spectaculū
facti sumus mundo 7 angelis 7 hominibus / nos stulti
pp ter xpm̄ uos autem prudentes in xpō / Nos infir
mi uos autem fortes / uos nobiles nos autem ignobi
les / usq̄ in hanc horam 7 esurimus 7 ~~nudi sumus~~
sitimus / 7 nudi sumus / colafis cedimur / 7 instabi
les sumus / 7 laboramus operantes manibus nr̄is
/ maledicimur 7 benedicimus / psecutionem patimur
7 sustinemus / blasfemamur 7 obsecramus / tamq̄ pur
gamenta huius mūdi facti sumus· i· ad corinthe·
c· iiii ¶ Et ipse dedit quosdam aplós / quosdam aūt
pphetas / alios uero euangelistas / alios autē pastores
7 doctores ad cōsumacionem scōrum in opus mīs
terii in edificationem corporis x̄ ad ephes· c· iiii°

¶ Et sic ab apto liquet dico talibus detractoribus q̄ paupertas aplor̄ 7 primitiue eccle fuit p̄ fundamento alti edificii in quo nunc est ecclesia. in c. fundamenta extra de elec. li. vi. ¶ Et nunc ipsa eccl̄a h̄t maiorem honore q̄ tunc apli. quanto enim ampliorem honorem h̄t domus eo qui fabricauit illam. ut dicit aplus ad heb. c. iii. ¶ licet nunc eccl̄a faciat illis maiorem honore tamq̄ p̄inis amicis dei uiuentis / quibus dicit xp̄us vos amici mei estis 7 uos dixi amicos quia quecumq̄ audiui a patre meo nota feci uobis. Jo. c. xv. ¶ Et ideo canit eccl̄a illud ppheticum / michi aut̄ nimis honorati sunt amici tui deus ni. co. e. pri. e. ps. cxxxviii. uidelicet potestas acquisita confortata 7 augmentata p̄ illos / in qua potestate nunc est eccl̄a ista militans sicut iam supius est dictum. constitues eos p̄n. su. o. t. / eos uidelicet qui p̄ aplis nati sunt tibi filii. o. eccl̄a / in c. quorum uices. lxxviii. di. / sed apte ostenditur ex daniele quod in p̄ncipio eccle fuit lapis abscisus sine manibus. 7 percussit statuam. i. omes idolorum seruitutes 7 hic lapis qui p̄cusserat statuam factus est mons magnus xp̄us uidelicet in ecclesia 7 fide x̄pana 7 impleuit uniuersam terram. daniel. c. ii.

·iii· caplm

Et licet ex aduerso dicatur principes gentium dominantur eorum. 7 qui maiores sunt potestate exercent in eos. / vos aut̄ non sic / sed qui maior est i uob' fiat sicut iunior 7 qui precessor est tamq̄ ministrator / sicut filius hoīs nō uenit ministrari. sed ministrare 7 dare aīam suam redemptionem pro multis / ego autem in medio ur̄m sum sicut qui ministrat. mathi. xx. c. marc. x. luc. xxii. / quia hoc intelligitur respectu pfecte hūilitatis / ne sicut reges seculi tēdunt dn̄ari / 7 unusquisq̄ eorum non festinet quomodo alius maior appareat. sed quomodo oībus inferior ui

dicatur / quoniam non qui maior fuerit in honore ille
eſt iuſtior! ſed qui fuerit iuſtior ille eſt maior. ut dicit Jo-
anis in c. quicumque .xl. di. / Imo melius infertur ex p
dictis q dominium terrenum eſſet habitura eccleſiā
pro eius exaltacione et ſuſtentacione pauperum cum
hortatur humilitatem / et patet ex comparatione xpī de ſe
ipſo facta cum ibidem dixit. ego autem ī medio
uestrum ſum ſicut qui miniſtrat / Et alibi dixit uos
uocatis me magiſter et dn̄e et benedicitis ſum et enim
Jo. c. xiijo. / Exemplum enim do uobis ut queadmo
dū ego facio etc. / Si ego laui pedes uros dn̄s et ma
giſter et uos debetis alter alterius lauare pedes etc. / p
exemplum enim ipſius ſaluatoris nri deuenimus ī
rectam cognitionem q magiſteriū et dn̄ium poteſt hr̄e
eccl̄a et non paupertatem. ſed humilitatem et diſpenſati
onem in pauperes. in c. dominus. lxxxvj. di. / eo q
apud deum eſt protectio ſacerdotum et merces mag-
na ualde. ut dixit deus ad abraham geneſis. c. xvo. et
xxiij. q. v. c. dicat aliquis / cū ſint miniſt xpi et diſpēſatores
miniſterior dei. iiij. caplm. 1. ad corinth. c. iiij. et 1. pet. c. iiij.

Super quo ſcī patres et doctores eccle aduerſus
detractores iſtos pater beatiſſime pro corroborati
one dictorum et falſa opione confundenda eciam in
ſtiterunt / Jero in prologo ſup actibus aplor in infan
ciam naſcentis eccleſie uocat fundamenta q dicimus
in prologo ſup paralipp. / Aug autem de directo reſpon
det dicens / Non attendis quia tunc primū eccl̄a no
uello germine pullulabat. non dum cōpleta erat
illa prophetia. Et adorabunt eū oms re. t. o. gē. ſ. ei.
/ Quod utique quanto magis impletur, tanto eccl̄a
maiore utitur poteſtate / ut non ſolum inuitet ſed
eciam cogat ad bonū / hoc dn̄s ſignificare uolebat
qui quāuis haberet magnam poteſtatem / prius

tamen elegit cõmendare hũilitatem / ⁊ hoc nulla cõuiuii similitudine satis euidenter ostendit / ubi misit ad inuitatos ⁊ uenire noluerunt ⁊ dixit seruo exi cito ĩ plateas ⁊ uicos ciuitatis ⁊ paupes ⁊ debiles cecos ⁊ claudos introduc huc / Et ait eciam seruo exi in uias ⁊ sepes ⁊ compelle intrare ut impleatur domus mea / Ecce nũc de his qui primo uenerunt dictum est introduc eos non dictum est cõpelle / ita significata sunt pmordia eccl'e adhuc crescentis / uerba sunt augustini in c. displicet tibi. xxiii. q. iiii / quod eciam tangit aug⁹ in c. sismatici. e. q. vi. ¶ Et idem aug⁹ ad quendam bonifaciũ comitem istã maledictã querelam hñtem q ecclesia possidet. respondet dicens / Quod aũt dicũt aplos a regibus talia non petisse / non cõsiderant aliud fuisse tunc tpũs ⁊ oĩa suis cõuenire temporibus / Quis enim tunc in xpm̃ crediderat imperator quis ei pro pietate contra impietatem leges ferendo seruiret. nũc enĩ illud phetiacũ implebatur. Quare fre. gẽ. ⁊ po. medi. s. ĩ ania. Asti. re. ter. ⁊ prin. cõuenerunt ĩ u. adũsus do ⁊ ad ũ. xpm eius / Non dum ẽi agebant quod paulo post in eodem. ps. dicit / et nũc reges intelligite eru. q iu. t. ser. do mti. ⁊ exul. ei. cũ tre / hoc dicit aug⁹ in c. si eccl'a uera est. xxiii. q. iiii. ¶ In rege illo nabuchodonosor dicit ipse aug⁹. utrumq; tempus pfiguratum est. Et quod sub aplis fuit / ⁊ quod nũc habet ecclesia / temporibus itaq; aplo⁊ ⁊ martirum illud implebatur qd figuratũ est qñ rex memoratus pios ⁊ iustos cogebat adorare simulachrum ⁊ recusantes mittebat in ignem / nunc illud impletur quod paulo post in eodem rege figuratum est cũ cõuersus ad honorãdũ deum uerum decreuit in regno suo ut quicũq; blasfemaret deum sydrach misach ⁊ abdenago penis debitis subiaceret / Prius ergo tempus illius regis significat pora tẽpora regũ infideliũ quos p impiis paciebantur xpiani / posterius autẽ tempus ipsius regis

tempora regum fidelium quos patiuntur impij pro xanis in c non inuenitur · xxiij · q · iiij · et sunt uerba bti aug.

v · capitulum

P Reterea dico eis faciamus unu uerum psuppositum ex actione dei / & est istud, ex quo deus creauit primu hoiem / non tm cogitauit ab illo propagationem sobolis sed eciam propagationem uirtutis / ut magis ex uirtute posteros quam primos exaltaret / qd ut in principio tetigimus non adinuenit · nec in posteris ab adam ad noe · nec a noe usque in abraham / ueru ex illa ppagine omnes descenderunt / et aduenienti populo electo principium dederunt / Et ceteris in idolatria fedatis ut dicit textus / in c · cum igitur · ff · est eciam · xxxv · q · i · sola familia abrahe in cultu unius dei remansit / quod deducit amplius et pfectius noster magister sentenciarum in iiijo · di · xxxiij · c · queritur dicens / Cum iam pene omnes homines falsis dijs deseruirent et paucis in cultu dei p manentibus / cosultu e a deo plures in matrimoniu copulare sibi ne illis deficientibus cultus et noticia dei deficeret / unde abraham uiuente uxore ad ancillam intrauit · et ex ea genuit / Jacob eciam liberis et ancillis se copulauit et filie loth patre ebrio usi sunt / Cum enim ceteris in idolatria relictis abraham et filios eius in peculiarem populu dns elegisset · rite multarum fecunditate mulierum populi dei multiplicatio querebatur / quia in successione sanguinis erat successio religionis · Ista sunt uerba magistri in loco pdco quod tangitur in eisdem uerbis in · ff · his ita respondet et p ambrosiu in · c · dixit Sara · xxxij · q · iiij · quod c · deducitur p magistrum in di · pdicta · ¶ Unde quia successio religionis querebatur a deo et creauerit deus populum peculiarem electum filios abrahe de cunctis populis qui sunt sup terram · licet essent numero pauciores

deuādij·c·vij· Regna quidem ⁊ diuinum non incōtinē
ti dedit abrahe / sicut nec incontinenti dedit ecclesie
sed propter abraham terram quam promisit dedit poste
ris suis / dicens ei· semini tuo dabo terrā hanc non dū
enī cōsumata sunt peccata amoreorꝝ·geñ·c·xvº· / q̄
tunc intelliguntur cōsumata cum populus ille de egip
ciaca seruitute liberatus terram eorum sicut abrahe p̄
missum fuerat in hereditatē accepit· in ·ſ· hinc notādū
xxiij·q·v· / ubi incepit lex scripta per moisen / que di
citur status sub lege / lex autem nature status ante
legem / lex xp̄i status gracie ut dicit glo· in·c· con
suluisti· de cele· mis·

vj capl̄m

Quare lex scripture eciam sicut diuisimus legem nature di
uiditur in tres ptes / s̄m euangeliū gn̄onis ihesu
xp̄i mathi·i·c· / videl; a moise usq; ad dauid quāquā
euangeliū incipiat gn̄onem a fine legis nature videl;
ab abraham / eo q; ab illo descenderunt hij omnes
qui dedere principium ⁊ legi scripture ⁊ legi gracie
In s̄a pte a dauid usq; ad transmigracionē babilonis
⁊ inde in tercia usq; ad xp̄m / In p̄ma fuit ad impleta obſuatō pmiſ
ta obſuatio religionis / quia in prima unusquisq; ſionis eo q̄a dix̄ ...
faciebat s̄m quod rectū sibi uidebatur· Judic· c· ſemini tuo dabo
xvijº· ⁊ c· ultiō / s; tp̄r̄e a dauid ⁊ regum lex dei que t̄rā hāc / In ſecū
fuerat a moise tradita fuit amplificata in uera ob da fuit ad impl...
ſeruatione / et templū dei altissimi fabricatū a salomone
iij· regum· iiº· c· / Et pluralitas pphetaꝝ erant in isrł
⁊ de hoc dicitur in·c·i· de conse· di·v· / In tercia uero s· post
transmigracionem babilonis fuit paulatim exinanicio
legis ⁊ diminutio populi isrłitici daniel· iiiº· cº· / ut dcā
pphetaꝝ adimplerentur in xp̄o qn̄ uenit plenitudo
tp̄is ⁊ misit deus filiū suū natū sub lege· ad galat̄· c· iiij·
Ad similitudinem igitur eorꝝ que proxime diximus

ep aduenienti populo adeo in peculiarem electo · videlꝫ
filiis abrahe primi ex noe dedere principium / Sic ipse
xpūs ex illo populo ad quem pmo fatetur predicare de
bere uerbum dei dicens non missum esse nisi ad oues
que perierant domus isrl' · mathi · c xv° · / Et quibꝫ pau
lus ꝛ barnabas in antiochia constanter dixerunt
uobis oportebat pmum loqui uerbū dei / Sed quia
repellitis illud ꝛ indignos uos iudicatis eterne uite
ecce cōuertimur ad gentes sic enī pcepit deus actuū
xiii° c · / Et dicitur isaie ii c · quia de sion exibit lex ꝛ uer
bum dnī de irlm / Et xpūs dicit jo · c · iiii · quia salus ex
iudeis ē / Sic dedit originem ꝛ principiū noue religioni
xpīane, quia in semine abrahe quod fuit xpūs benedi
cerentur omnes gentes · gen̄ · c xxii° / quod exponitur
per aplm ad galat · c · iii° · ꝛ in c · his ita · xxxii · q · iiii · / Cum
scriptum esset iam illis / cauete ne ꝛ uos tales exe
crationes faciatis sicut ceteri accole terre ne uos euo
mat similr dns sicut euomuit gentem q̄ fuit ante uos
leuit · c xviii° · ꝛ dispdat uos ꝛ ultra non differat · deu
tron̄ · c · vii° · ꝛ xi° · ¶ Deus enim sic ab initio salutem
humani generis dispensauit ut pmitiuā ecclām in
ipso populo institueret qui sibi carnis cōsanguinitate
erat propinquus / Unde de plebe iudaica pmū aplos
elegit quos fundamenta ecclesie instituit · quorꝫ pre
dicatione de eadem plebe multi ad deū cōuersi in
se ipsis originem ecclē pstiterunt / Ista sunt uerba in
§ est etiam · post · c · cum igitur · xxxv · q · i · ¶ Et optīe
beatus jacobus aplus in sua eplā pmo · c · dicit / uo
luntarie enī genuit nos deus uidelicet aplos uer
bo ueritatis ut simus initium aliquod creature eius
uidelꝫ populo xāno · / Et nō sine misterio dicit
initiū aliquod quia maius pncipiū secutū ē pro
augmento ecclē / cū loco aplorꝫ nati filii cōstituti

principes sup omem terrā ut supra iam dictū est
Sed ibidem in dicto. ꝯ. est etiam sequitur/ deinde
cecitate sue pfidie iudaica plebe relicta, ad gentes
q̄ tam fide q̄ cognatione carnis a xp̄o erant alie
ne predicatio euangelica translata est/ et quasi con
sanguinee copulam xp̄us aspernatus de aliena cogna
tione sibi uxorem elegit adimplens illud quod
per prophetam dixerat ī peccatis uris dimisi matre
uestram quasi adulteram et repudiatam/ et iterum
paulū pphām osee. c. i. ad roman. c. viiii°./ uocabo
non plebem meam plebem meā in eco. ꝯ. est etiam
quod iam eis filii dixit ipse xp̄us/ auferetur a uobis
regnum dei et dabitur genti facienti fructus eius ma
thi. xxi. c. infi./ et multi uenient ab oriente et occidente
etc. filii autem regni eicientur mathi. c. viii°./ Et di
cit euāgelista io. xi. c./ quia ihs̄ erat moriturus pro
gente. nec tm̄ pro gente sed etiam ut filios dispsos
congregaret in unum/ quod utiq; dicit aug. ac
dendū futuri erant p euāgelii pdicationem. tm̄ an
teq̄ esset factū filii dei erant. et pe. di. iii. ꝯ. sic ex bo
nō in malū/ De hoc dicit in actib; aplor./ Et crediderunt quotquot preordinati erant ad uitam eternam
act. c. xiii. infi./ uidelz quos elegit ante mundi co
stitutionem in adoptionem filior. p ihm xp̄m filium eius ad ephes. c. i. de quib; dixerat ppheta dauid
ps. xxi. infi./ annūciabitur dn̄o generatio uentura
et annūciabunt celi iusticiam eius populo qui nascetur quem fecit dn̄s/ Et ex hoc p ipsam ī carnationem xp̄i gratia xp̄i ubiq; dilatata est/ iam nō
dicatur dic domui iude et domui isrl'. sed euntes do
cete omnes gentes math. x. c. et in oī gente qui
cūq; timet deum et opatur iusticiam acceptus ē illi
/ nec electio numeris queritur in successione generis

ſed in pfectione uite ꝛ ſinceritate ſciencie. hec uerba ponuntur in ſ. biſita. xxxij. q. iiij. / Et ſic dicat btūs petrus qm̄ no ē acceptor pſonarū deus. ſ; ī omī gēte qui timet eum ꝛ operatur iuſticiam acceptus eſt illi. act. c. x°. ¶ Et ideo ipſe dn̄s poſt illa uerba quia ſalus ex iudeis eſt. Jo. iiij. c. / incontinenti dixit ſed uenit hora ꝛ nūc ē qn̄o ueri adoratores adorabūt patrem in ſpū ꝛ ueritate, nam ꝛ pater tales querit qui adorent eum / non dixit in ſpū ꝛ paupertate ut uolunt detractores ecclām adhuc eſſe debere ī paupertate ¶ ꝛ non aduertunt q xpūs etiam poſſedit ꝛ prouidebat pro craſtino / ut bene infertur. Jo. c. iiij°. cum dicat / diſcipuli abierant in ciuitatē ut cibos emerent. ꝛ Jo. c. vj°. cum dicat / xpūs / unde ememus panes ꝛc̄ ¶ Quod iam uidetur in ueteri teſtamēto ſtatutū diuina lege / cum dicat / tranſibitis p terminos filiorum ioꝝ ꝛ cibos emetis ab eis pecunia ꝛ comedetis / aquā emptam haurietis ꝛ bibetis. deutronij. c. ij. / Et ideo aplūs licet euangelizantibꝫ dicat de euangelio debere uiuere, ipſe tamen laborabat manibꝫ ſuis ꝛ emebat qd manducaret ne alios grauaret. i. ad corinth. c. viiij°. ꝛ ij°. ad corinth. c. xj°. ꝛ ij. ad theſal. c. ult. ¶ Quomodo igitur detractoꝝ aut infideliū xpianoꝝ poterit opinio ſolidari / quia iam aplūs timebat grauare ad quos euangelium pdicabatur quod etiam hodie intuemur quod ſi quis pdicat uerbum dei ꝛ aliquid recipit p uita ei⁹ dicūt detractores ecce deuorator ꝛ bibens uinū. luc. c. vij°. / Et ex hoc dicat aug⁹. quare xpūs loculos hūit. Jo. c. xij°. cui angeli miniſtrabant. niſi quia eccleſia loculos habitura erat in e. exemplū. xij. q. i. / tunc pmū eccāſtice pecūie forma eſt inſtituta, ne propter inopie timorem iuſticia deſeratur. dicit idem aug⁹. in c.

habebat · 2 · q · ſ Et audiant detractores verbū apli q̄
xpūs in diebus carnis ſue exauditus a deo ꝓ ſui reue
rencia non ſemetipm̄ clarificauit ut pontifex fieret,
ſʒ qui locut⁹ eſt ad eū filius meus es tu ego hodie genui
te ad ebre · c · v · ſ Vnde infertur q̄ ſupplicationes xpī
dum vix fuerunt magis ꝓ exaltacione future eccleſie
·vij· caplm.

Et propterea iſtā legem gracie viſum ē michi
poſſe diuidi in tres partes quā diuiſionē capi
e ab aug⁹ i dīō c · non inuenitur · xxiij · q · iiij / ubi
dicit q̄ in tpe illo nabuc⁹ fuit pfiguratū tempus
future ecclē · ſ Sicut dicitur trinitatem unius dei fi
guratā in tribʒ legibus / quia ī pma fuit cognitus deus
ſolū ut pater tamq̄ factor oīum creaturaꝝ ſ In ſe
cunda videlʒ in lege ſcripture cepit cognoſci fili⁹ meſ
ſias venturus cum olim locutus eſt deus ī ore oīuʒ
pphetaꝝ ſ Nouiſſime vero diebus iſtis cū loquut⁹ eſt
nobis in filio videlicet in tercia lege cognitus ē ſpūs
ſcūs largitor oīuʒ graciaꝝ · ad ebre · c · i · ſ Prima lex
dei potenciam demonſtrauit / Secunda lex / dei volū
tatem ⁊ ſapienciam declarauit ſ In tercia lege nos redi
mendo pfuſionem gracie cū ſūma pietate ac clemē
cia dei bonitas habundauit ſ In qua de ſeruis efficimur
filij / de impijs iuſti / ⁊ de captiuis reddimur abſoluti ·
ſ Prima lex noctem ſ Secunda quaſi ad lucem ſ Tercia lu
ciſ veram claritatem oſtendit in c · nocte ſcā · de conſe di ·
i · ⁊ ſup · c · cōſuluiſti · ex · de cele miſ ſ Pro his tribʒ legibʒ
xpūs anteq̄ ex loco natiuitatis receſſerit tres fecit ap
paricones ut adoraretur / Prima in pſepio aīalibʒ / Se
cundam paſtoribʒ ſ Terciam regibus orientalibus ſ pri
mā p lege nature in qua aīalis fuit homo · i · ad corin ·
c · xv⁹ · In qua regnauit mors ab adam uſq̄ ad moiſen
ad Romaň · c · v⁹ · ſ Secundā p lege ſcripture in qua cepit

cognoscit xpūs simpliciter ꝛ obscure prenūciatus ꝑ pro
phetas ut dicit stephanus actuū· vij· c°/ ꝛ ad romañ·
c i· in prīn/ ꝛ cum eo qd̓ dicit glo· in supra dicto· c· cōsilium
isti./ Terciam pro lege gracie in qua palam reuelatus
est gentibus designando quod scriptū est / ꝛ adorabūt
eū oīs reges terre omnes gentes seruient ei/ Prima
apparitio designat pauperem xp̄m ad nostre hūilitatis
exemplū / Secunda ꝑ pastores designat pauperes ꝛ sim
plices aplos piscatores ad fidei ꝛ ecclesie fundamētū / Tercia
designat diuitem eccl̄am ex gentibus ꝛ in gentibus / ex
regum donis subieccionibꝫ ꝛ muneribꝫ ut a longis tpi
bus intuemur ꝛ nunc sumus / Ex quibꝫ muneribus
ꝑ aurum designatur potencia ꝛ magnus stat⁹ ecclesie / ꝑ
thus uero altissimū sacrificiū spūale· ꝛ altitudo dignitatis
pontificalis / ꝑ mirram autē ꝑsecuciones crebrē cōtra
statū eccl̄e ꝛ contra dignitates eius quod cepimus iam
uidere

In hac igitur lege gracie ꝓmū temp⁹ fuit paupertatis
in edificatione eccl̄e aploꝝ ꝛ martirū / qui in sanguine
suo ꝛ merito sanguinis xp̄i cū paupertate hūilitate ꝛ pa
ciencia romanum imperiū acquirere meruerunt· q̄a
sci ꝑ fidem uicerunt regna obturauerunt ora leonū
ꝛc· ad ebre· c xj° / Et si coram hoībꝫ tormenta passi
sunt! spes illoꝝ ī mortalitate plena est / Judicabunt
naciones ꝛ dn̄abuntur populis sapie· c· iij° / Vnde di
cit ambro / inter uniuersos aplos beati petrus ꝛ pau
lus eminent ꝛ peculiari quadam ꝑrogatiua ꝑcel
lunt puto eos equales esse meritis qui equales sūt
passione ꝛ simili eos deuocione uixisse quos simul
uidemus ad martirij gloriam ꝑuenisse / Non enī sine
causa factū putamus qꝫ una die / uno in loco / sub
uno ꝑsecutore passi sunt / uno die ad xp̄m pariter
ꝑuenerunt / Vno in loco ne alteri roma deesset / sub

uno pſcatore ut equalis credelitas utriuſq; conſtringeret. Unus ergo p merito / alius p gloria / perſecutor decretus eſt p puitate / Et inquo loco idem tandem martiriū p tule runt ī urbe roma q principatū obtinet nacionū / ſatz ut ubi caput erat ſupſticionis illic caput quieſceret ſcītatis. ↄ ut ubi gencium pncipes habitabant / illic ec cleſie principes morerentur. Hec oīa ſūt uerba bti ambroſij poſita in c. beati petrus ↄ paulus. ij. q. vij.
¶ Unde dicitur in c. q̄uis. xxi. di. q petrus ↄ paulus roma nam eccl̄am i ſuo cruore xp̄o dn̄o conſecrauerunt eā q; omnibus urbibus uniuerſo mūdo ſua preſencia atq; triumpho pretulerunt. ↄ idem in c. oms. ↄ in c. ſa cro ſancta. xxij. di. q̄d deducitur in c. fundamenta. ex. de elec. li. vj°. / Et ideo non in iudea ſed in gentibus. iudeis pmo in antio chia exortū ē nomen xp̄anoꝝ. act. xi. c°. ↄ in dicto c. ſa croſcā. Et eciam ipſi apli in gentibus. ↄ non ī iudea eccl̄am preuidebant / Idcirco predia ī iudea minime ſunt adepti / ſed precia tm̄ modo ad fouendos egentes. At uō cū inter turbines ↄ aduſa mūdi ſuccreſceret eccl̄a ad hoc uſq; puenit ut non ſolū gentes ſed eciam romani principes qui tocius orbis monarchiam tene bant ad fidem xp̄i ↄ baptiſmi ſacramēta concurrerent.
/ E quibus uir religioſiſſimus conſtantinus pm° fidem ueritatis patenter adeptus licenciam dedit p uniuer ſum orbem ſub ſuo degentibus imperio non ſolū fieri xp̄anos ſed eciam fabricandi eccl̄as / ↄ predia tribu enda conſtituit / Denq; idem princeps donaria imenſa contulit Et fabricam tēpli prime ſedis be ati petri inſtituit adeo ut ſedem impialem relinq̄ret ↄ beato petro ſuiſq; ſucceſſoribus pro futurā concederet.
/ ab illo enī tempe et deinceps uiri religioſi non ſo lū poſſeſſiones prediaq; poſſederant ſed eciam ſemet ipſos dn̄o conſecrauerunt edificantes baſilicas ī ſuis

fundis in honore ſcorum martirum p civitates ac mon ſteria innumera in quibus cetus dno ſervientium conveniret ſ hec oia dicunt in c futuram ecclam xij q i

viij capitulum

SEcundam ptem legis gre cenſeo ſcdm augm ut pdixi qmo reges ꝛ principes fuerunt ſub defenſione eccle ꝛ obediencia illius ut ſumo a tpre qo omnes impatores ordinariam fidelitatem eccleſie pbuerunt quia licet tempore conſtantini magni impatoris fuerit facta donacio veteris rome eccle ut in c conſtantinus xcvi di Sic etiam fuit terra illa in qua habitabat abraham cananeorum ꝛ amoreorum ſemini ſuo ut ſupra tactum eſt ſed non in continenti poſſedit imo poſt quadringentos ꝛ xxx annos captivitatis egipti exodi c xijo ꝛ ad galat c iijo Sic facta donacio p conſtantinum non habuit effectum continuatum q q ſuis tpribus fuerit eis data facultas convenienda ꝛ erigendi cervicem ad dominandum inter fideles ꝛ celebrandi concilia ut in c canones xv di ꝛ i multis di ſc ſicut enim illa donacio facta abrahe de terra pmiſſionis non habuit verum effectum uſq quo fuit ſemen eius multiplicatum ad poſſidendum ꝛ peccata amoreorum copleta fuerunt ut in ſ hinc notandum xxxiij q v Sic nec donacio conſtantini a morte conſtantini uſq ad ludovicum magni caroli filium ut aliqui volunt in c ego ludovicus lxiij di ꝛ hoc in debz uſq quo ocaſio martirum ꝛ dampnatio infidelium occiſorum fuerunt adimpleta quia infideles ad pſecucione ꝛ ſcti ad unitatem habebant mentem ꝛ ideo ablatum e eis regnum ſicut ſcriptum eſt labores impiorum iuſti edent quia xpi eccla poſſidet nunc ubi pſequutores xpi pus regnabant vba ſunt aug in c ſi que iam pcii ꝛ in c ſi de rebus xxiij q vij In qua qone nota biliter tractatur qmo iuſte acquiruntur bona hereticorum

ſaſinaticoꝝ ⁊ hoſtiū ⁊ alioꝝ impioꝝ hominū contra quos iuste pugnatur / qui non poſſunt cōqueri neq; dicere ſe a fidelibus ſpoliatos

Viiij. capl'm

Terciam uō partem in hac lege gracie remitto ſātati uāe. ⁊ in brachijs ſcē matris eccle non audeo diffinire / neſcio an quia caritas refrigeſcit modo iſto in tempore iniquū cepit ⁊ incipiat eſſe quod predixit ſaluator ihs xpus q circa finem ſeculi ſurgent pſeudo xpi. ⁊ pſeudo pphete ⁊ multos ſeducent ⁊ fideles ſuos in mūdo multas hituros preſſuras. ſed tamē portas inferi non p̄ualituras. mathei c. xxiiij. ⁊ marc c. xiij. dans ſimilitudinem in ficulnea ⁊ q ſurget gens contra gentem ⁊ regnum aduerſus regnum / Etiam aplūs dicit q oportet hereſes eſſe / ut hec oīa dicūtur in c. ſaluator. i. q iij ſanum iam in ſuo tp̄re dicit ſcrō q fines ſeculorum deuenerunt. in c. quis ignoret xxij. q iij / quod habuit a paulo. i. ad corinth. x. c. Satis ⁊ ſepe magis ſciſſime pater dubito q eccleſia non incipiat iam fouere ⁊ fauere ⁊ cauſam dare eis p quos perſecutionem paſſura eſt / omīs enī reges ⁊ principes. ⁊ uiri maximi x̄anoꝝ uociferant ex magna ut opinor inuidia contra ecclām quia poſſidet / ſanus olim p̄teritos principes ad augēdū ⁊ honorādum ecclām opam maximam dediſſe ī magnis reddit ibus et edificatione temploꝝ. in c. futurā. xij q. i. / Et intuemur eos qui hodie p̄ſunt mūdo multos principes quaſi lupi ezechiel. c. xxij. q uolunt de redditibus imo apponunt manus ad redditus eccleſiaꝝ ⁊ miniſtros eccle munera mitte offerentes qa mūdus totus in maligno poſitus eſt. i. io. c. ultimo / quia ab aquilone expandi debet omne malū ſup omnem terram. iere. c. i. / ⁊ eū qui uenit ab aquilone

†

expellet dn̄s deniq; usq; ad nouissimū terre. Iohel. c. ii.º Nescio si iā apparuit aut si adhuc uenturi sunt pseudo isti pphete pnunciati p xpm̄. Et nescio si adhuc sum⁹ in illis nouissimis diebus q̇bus dicit aplūs q͞ erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, supbi, sine affectione, sine pace, proditores, speciem quidem pietatis habentes. ii. ad Thimo. c. iii. scd̄m eo qd' dicit⁹ ii. petri c. ult. Et mulier q̄ sedet supra septem montes nescio si est ista q̄ erit nuda ꝛ desolata. apocal. xvii.º c. q̄a ꝛ si fleuit ihesus math. c. xxiii. in fine cū uidisset irlm̄, ꝛ dixit, quia si cognouisses ꝛ tu! racionabilius flebit sup ecclīam edificatā ut esset domus orōnis p origenem in. c. ꝛ hec dixim⁹. xvi. q. vii. Et dicit pphetas, iudices eius muneribus iudicabant! ꝛ sacerdotes eius in mercede respondebant, ꝛ pphete eius in pecunia diuinabant! ꝛ sup dn̄m quiescebant dicētes nōne dn̄s est in nobis? non uenient sup nos mala. sed certo propter hoc syon quasi ager arabitur ꝛ irlm̄ ut custodia pomerii erit. michee. c. iii. in fi. deducta in quadam p secutione ieremie pphete. iere. c. xxvi.º Sup quo ieron⁹ dicit. Nemo ambigat irlm̄ propter ista que in hoc. c. leguntur fuisse subuersam. in. c. iudices. i. q. i. Fuit quidem subuersa p nabuchodonosor de mēse augusti ꝛ multa post secula a tito ꝛ uespasiano in eodem mense ut refert idem iero⁹ in. c. ieiuniū. lxxvi. di. O utinam sicut archa dn̄i capta est a filisteis et sūmus pontifex cadens retrorsum fractis ceruicibus mortuus est. i. regū. iiii. c.! Non sic in nobis eueniant a fidelibus uel infidelibus mala ꝛ ecclā dei que res de proximo dubitatur. Et notāt istud iero⁹ sup iohel cōtrarias fortitudines q̄ appellantur furor ꝛ ira dei, qn̄ ppter scelus non solū homines ministri sunt ꝛ ultores ire dei, his qui operantur malū! sed etiam

demon z suscitata heresis z rebellio principum vt sha
in c non solū xxiij q v ¶ Quia sepe puniuntur
peccata p iudices sepe p populos / quia sepe ab alienı
genis dei iussu excitatis propter diuine maiestatis
offensam subactus est populus iudeoꝝ ut dicat am
bro⁹ in c remittitur e q ¶ Quia aliquando punit
deus peccata p nescientes aliqn̄ p scientes / P nescien
tes peccata punit sicut p senaxerip z p nabuc°ᶻ z p
antiochum z p principes romanoꝝ z non p nullos
reges gentiluī populū israeliticū delinquentem aliqn̄o
afflixit aliqn̄o captiuauit / vnde ipse dn̄s ait per
pphetam virga furoris mei assur isaie c x° / Per scien
tes peccata puniuntur ut p filios isrl' peccata amorre
oꝝ z cananeoꝝ z aliaꝝ gentiū quaꝝ terram israeliticis
possidendam dedit cū fuissent cōpleta peccata eorum
gen̄ c xv° ut hec omīa late scribuntur in § hinc no
tandū e q ¶ O utinam isti nescientes nr̄o in tempe
non sint teucroꝝ exaltata potestas contra x̄anos
/ pro hdolor z lacrime i maxillis x̄anoꝝ / quia hoc āno
constantinopolitana ciuitas perdita est z infidelib;
subacta z tota grecia paulatim eis subicitur que
fuit pmū aplōꝝ refugiū z x̄anitatis firmamentū.

x capl̄m.

Dicunt insup tales detractores quoꝝ malicia cō
tra ecclām nō cōquiescit in c aduersus de imu
eccl' / q sufficiat ecclām habere decimas ut i ueteri testa
mento z non possessiones. ¶ Quibus dicebam si de
ueteri testamēto cōparare uelimus q ecclesia possidere
non ualeat nisi habere saltem decimas z primicias /
/ iste error mētes occupauit multoꝝ / quia talis com
paratio non est efficax / pro eo q sic deberent sacer
dotes hr̄e uxores sicut illi quibus decreta erāt cō
iugia / quia in successione familie sue successio con

ſtabat officij / ſed quoniam per incarnationem xpi gra
cia fidei ubiqz dilatata eſt / nec queritur ſucceſſio gene
ris / ſed pfectio uite / 7 ſinceritas ſciencie / 7 uirginitas fe
cunditati prefertur / 7 ſacerdotibus continencie caſtitas
imparatur. in. ſ. hiſ ita. xxxij. q. iiij. / ſ. Ceſſat propterea
7 impar eſt talis ſilitudo umbroſa / quia nō iudaiçat
eccla. extra de ſacra unc. c. unico infi. ¶ Quamqꝫ minꝰ
ſapiam qꝫ quis pro certo poſſit aſſerere qꝫ teſtamenti
ueteris ſacerdotes non poſſederint / 7 qd' ſūmus ſacer
dos inter eos non habuerit ſūmū locū ſtatutis a deo
cū cerimoniis 7 ꝓrogatiuis magis ſpecialibꝫ. leuit.
c. xxi. / inm̄ qꝫ ſiue pontifices filiabus regū / ſiue re
ges filiabus pontificū adinuicem copulabantur con
iugio / Ioſabet enī que abſconderat ioas filiū ochozie
erat filia regis ioram uxor ioiade pontificis ſoror
ochozie. ij°. palipp. xxij°. c. / Et mater regis iobatan
hieruſa erat uxor regis ozie filia ſadoch ſacerdotis pō
tificis. ij°. palipp. c. xxvij° / Et ideo dicimꝰ qꝫ xpus de
ſcendit ex utraqꝫ propagine ſacerdotali uidelꝫ 7 re
gali / 7 ꝑ conſequens ex tribu iuda 7 ex tribu leui / que
cōmixtio durauit uſqꝫ ad xpm cum dixit angelus
marie que erat de ſemine dauid. ecce elizabeth cog
nata tua q̄ erat de filiabus aaron. luc. i. c. / quia non
eſt credendū qꝫ reges iſrl' darent filias ſuas in uxores
pontificibus qui eſſent in paupertate 7 ſine aliqua
poteſtate / ꝑ quod demonſtratur qꝫ ſūmi pontifices mul
ta fulgebant ꝑ etiam poteſtate / Et dicit textus qꝫ ſa
cerdotes 7 leuite qui erant in uniuerſo iſrl' uenerunt ad
roboam de cunctis ſedibus ſuis relinquentes ſuburba
na 7 ācitas poſſeſſiones ſuas / 7c tranſeuntes ad iudam 7
irlm eo qꝫ abiciſſet eos ieroboam. ij°. palipp. c. x° / Verū
eſt qꝫ reperitur ſcriptum qꝫ filij leui non eſt data poſ
ſeſſio cū ceteris. nūj. xxvi°. c° / Et dicitur deutrōj. c. xvij°.

Non habebunt ſacerdotes ⁊ leuite ⁊ om̄s qui de eadē
tribu ſunt partem ⁊ hereditatē cū reliquo populo iſrl' qui
ſacrificia dn̄i ⁊ oblationes eius cōmedent ⁊ nihil aliud
accipiēt de poſſeſſione fratrum ſuor / dn̄s enī ipſe eſt
hereditas eor ⁊ ſr ioſue c xiiij°. ditauit tribum leuj non
dedit ioſue poſſionem. ſed ſacrificia ⁊ uictime dn̄i dei
iſrahel ipſa eſt hereditas eius / Sed ſequitur in c. xxiiij°.
nec acceperunt leuite aliam partem in terra niſi urbes
ad habitandū / ⁊ ſuburbana ear ad alenda iumenta
⁊ pecora ſua / ſicut preceperat dn̄s moiſi / ⁊ ſubſequē
ter in c. xxi°. fuerunt ciuitates ſacerdotū ⁊ leuitarū
cum ſuburbanis inter poſſeſſiones filior iſrael xlviij°
quarum ſex fuerunt in fugitiuor auxilia nū xxxv c°.

·xi· capl̄m·

Sed ſi attendatur quare ſic hoc diſpoſuerit ipſe
deus / ⁊ quomodo intelligatur aperte inueni
et q tribus leui ſiliter poſſedit. ſed non cōiūctī nec
unitam potuit hr̄e hereditatem / ſed inter fratres
ſuos id eſt inter alias tribus ~~leui ſimiliter poſſedit~~ que q̇dē
tribus habebāt quelibet per ſe caſtra ⁊ poſſeſſiones
ut regna unita / ſed tribus leui quia habebat de
ſeruire diuino cultui inter illos ut excubarent ⁊
obſeruarent quicqd ad cultū ptinebat · nū · xxiij° c°
habebant ſeparatam hereditatem inter poſſeſſiones
fratrum / Et ſi xlviij°. ciuitates quas habebant de
maioribus cum ſuburbanis fuiſſent cōiūcte forte ha
buiſſent tantū territorium ⁊ maius ſicut una queq;
aliar tribuū / Cogitare poſſ; in ſilī unuſquiſq; ſi ec
cus ſacerdotū ⁊ clericor haberet · x · ciuitates de melior
ibus cum ſuburbanis in hiſpania ⁊ decem ī gallia
decemq; in italia ⁊ decem in germania ⁊ octo in an
glia q ſunt xlviij° / deinde duplicando uel qua
druplicando aut amplius eas augendo propter ma

ioritatem populi xpianorum nunc quam iudeorum tunc maxime cum adiacentibus regnis aliis et provinciis latinis et satis magis si connumerentur orientales populi xpianorum. clarum est quod habent maius patrimonium et dominium ecclesia quam illud quod habet nunc. ¶ O miseri detractores dicebam illis. Iam de querela filii scribitur. xiii. q. i. c. i. contra similes detractores. Id quod dicitur nichil accipient de possessione fratrum suorum. hoc intelligitur sicut prius diximus. videlicet quod non habebunt partem et hereditatem cum reliquo populo israel videlicet unitam et coniunctam. quia debebant deservire in tabernaculo testimonii. num. i. c. Et non benedicatur quod solum civitates erant ad habitandum et pro alendis pecoribus ergo non erant sacerdotum. quia immo civitates cum toto territorio fuerunt sue. et illa dictio cum suburbanis intelligitur de omnibus illis. et illud quod dicitur pro alendis pecoribus. est causa finalis quare civitates ille transeunt in dominium sacerdotum. ¶ Et si hoc non esset haberemus fateri necessario quod tribus levi debuit esse sub iurisdictione aliarum tribuum. et quod moises qui erat ex tribu levi voluit subicere fratres suos quod essent sub potestate et iudicio laicorum. cum non fuerit intencio ipsius nisi facere exemptos et consultores in qualibet tribu et non minores illis immo sepe aliquando maiores. dixit enim cum ascenderet in montem. habetis aaron et hur vobiscum et si quid natum fuerit questionis referetis ad eos. exodi. c. xxiiii°. ¶ Et propterea ad preceptum saul regis noluerunt ei obedire servi eius qui circumstabant ut extenderent manus in sacerdotes domini. i. regum. xxii°. c°. Et tunc doech idumeus occidit sacerdotes propter david cui dederunt panes propositionis. et trucidavit in die illa. lxxxv. viros vestitos ephod lineo. quasi dicat omnes viros magne

reputacionis altioris pontifices ¶ Quid sequitur Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij uiros et mulieres paruulos et lactentes bouem et asinum et ouem . j . regum . xxij^o. c^o.

· xij · capitulum ·

Et si inter naciones falsis dijs subiectas sacerdotes etiam possidebant quomodo qui uero deo omnium creatori seruiebant a possessionibus debuerunt esse priuati cum possessiones non sunt compulsi uendere sacerdotes egipti et terra eorum libera ab omni onere et seruitute fuit mediante patriarcha ioseph gen. c. xlvij^o et in c. tributum . xxiij . q . viij . Et artaxerses persarum rex statuit atque decreuit licet ipse deorum alienorum esset cultor quod uniuersis sacerdotibus dei celi leuitis cantoribus et omnibus ministris domus dei nulla uectigalia et tributa imponerentur . j^o. esdre . c . vij^o. et iij^o. esdre . c . xix^o. que etiam deducuntur in c . cum quod cum de censi . li . vj^o. ¶ Quanto magis debent uelle reges et principes catholici . sicut legitur de constantino et iustiniano in dicto . c . tributum quod ecclesia dei celi domini nostri ihesu christi libera sit et possideat ea que proprio sanguine acquisiuit . et subsequenter in sanguine suorum apostolorum et martirum si enim gentiles faciebant multo magis debemus nos facere et est bonum argumentum dicit glo. in c . i . de conse . di . i . Et ideo per testamentum ueteris improbat aug. uelle tueri similia que ipse christus nobis iam significationis sue umbra postposita in uera carne declarat in c . si quis per testamentum uetus . xxij . q . ij . Et miracula ueteris testamenti sunt admiranda non in exemplum nostre actionis trahenda sicut aliqua recitantur in . § . daniel . ij . q . vij . quia moises portabat uelamen sup faciem suam . et ipsum uelamen in lectione ueteris testamenti manet quod in christo euacuatur . ij . ad corinthi.

+ iiij^o

c. iii. / cum non ſimus filie ancille ſed filij libere qua libertate xpus nos liberauit ad Galat. c. iiij°. / Et dicit apl'us q ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro niſi p fidem ihesu x. ad galat. c. ij°. / cum ſimus ſoluti a lege mortis. ita ut ſeruiamus in nouitate ſpus 7 non in uetuſtate littere ad Romanorum. vij°. c. / Alioquin ſi pauperem adhuc ecclam uolumus / ſimiliter deberent xpi fideles conuerti eo modo ſicut in primitiua eccla / ubi deſcendit ſpus ſcus quaſi columba ut increduli uocarentur ad fidem / aut in igneis linguis propter incredulos. / ſed dicit ambroſius q iſto in tempore poſteriori debet eſſe perfectio 7 in principio ſignum debuit eſſe / Nobis autem cum ſimus in plenitudine eccle non p ſigna ſed p fidem ueritas eſt colligenda in. c. uenit ſacerdos. de conſe. di. iiij.

¶ Omitto uerumtamen iſtam materiam 7 decimarum 7 primiciarum iam ſatis diſputatam 7 deuictam p alios uero retro catholicos xpianos / 7 diffuſe deductam his proxime defluxis temporibus eo anno qui ante iubileum fuit in conſpectu magnanimi 7 prudentiſſimi noſtri regis alfonſi p multos epiſcopos 7 clericos 7 doctores plurimos ſuorum regnorum omnium / ubi interfui in diſputacionibus omnibus / ſed non in deliberatione in diuerſis 7 uariis 7 longis conſiliis eo ſedente in ſolio ſuo regio cottidie ſup hoc libenter audiente longas diſputaciones pro 7 contra ¶ Sup quo eciam ueſtra ſanctiſſima paternitas de hoc magnam noticiam habuit / 7 eidem regie celſitudini ſcripſit / miſit / 7 litem concordauit / 7 forte periculoſis minus ſapientum erroribus obuiauit ¶ Ideo omitto ne uidear ex aliorum ſtudijs longas materias iterare / 7 ſup alienum fundamentum edificare ut dicit aplus ad romanorum. c. xv°. /

Secunda pars huius partis est que tenet fundamentum dignitatis beati petri apostoli a yhesu xpo salvatore nostro in papam electi et de potestate et superioritate illius.

Primum capitulum

Venio ad secundam secunde partis in qua dixi de testimoniis tuis quod non solum respectu fundamenti ecclesie et status eius detractoribus respondebam sed etiam respectu fundamenti dignitatis petri et tue et superioritatis illius. Infert Innocentius quartus ille maximus doctor iuris predecessor vester sanctissime pater adversus similes detractores in c. ad apostolice quod est hodie de re iudi. li. vi. infra super ea racione quod papa potest deponere imperatorem de iure eo quod yhesus xpistus filius dei dum fuit in hoc seculo et etiam ab eterno fuit naturaliter dominus et de iure naturali imperatores et quoscumque alios sentencias deposicionis ferre posset seu potuisset et dampnacionis et quascumque alias ut pote in personas quas creaverat et donis naturalibus et gratuitis dotaverat et in esse conservaverat eadem racione et vicarius eius hoc potest nam non videretur discretus dominus fuisse ut cum reverencia eius loquar dicit Innocentius ibi nisi unicum post se talem vicarium reliquisset qui omnia posset. Fuit enim iste vicarius eius petrus xv. di. c. sicut sancte et idem dicendum est de successoribus petri cum eadem absurditas sequeretur si post mortem petri humanam naturam a se creatam sine regimine unius persone reliquisset. Ad hoc qui fil. sint leg. per venerabilem. ultra medium et non de hoc de foro compe. licet. Et per hanc interpretacionem Innocentius videtur quod clare loquitur xpistus Jo. xvii° cum dicit pater non tantum pro hiis rogo sed pro hiis qui credituri sunt per verbum eorum in me ut unum sint omnes sicut et

+ b

tu pater in me ⁊ ego in te. ut ⁊ ipſi in nobis unū ſint
ut mundus credat quia tu me miſiſti. ⁊ ego claritatē
quam dediſti mihi dedi eis / ut ſint unum ſicut ⁊ nos
unum ſumus. ego in eis ⁊ tu in me. ¶ Et eciam Jo. iiij°.
cum dicit / uenit hora ⁊ nunc eſt quō ueri adoratores
adorabunt patrem in ſpū ⁊ ueritate. nam ⁊ pater ta
les querit qui adorent eum. ¶ Ecce hm̄9 a xp̄o q̄a
uenit hora uidelz nūc. i. in hac generacione a xp̄o
uſq; ad finem mūdi. quia ſili dicit̄ Jo. v°. venit hora
⁊ nuc eſt quō mortui audient uocem filij dei ⁊c̄. i.
in hac gn̄one poſt quam alia non erit / cum alie genera
tiones fuerūt terrene / ⁊ hec in ſpū ſpūalis / que pre
ſupponit eternitatem poſt finale iudiciū / ¶ Et q̄
hoc ſit uerum. clare dicit xp̄us / Amen dico uobis
quia non p̄teribit generatio hec donec oīa fiant /
celum ⁊ terra tranſibit uerba aūt mea nō trāſiet
luc. c. xxj°. ¶ Et ſimiliter cū ipſe deus inchoauit le
gem ſcripture dixit poſſidete terram quam dabo
uobis in hereditatem / cuſtodite leges leges meas at
q; iudicia ne ⁊ uos euomat terra quam intraturi
⁊ habitaturi eſtis. Leuit̄. c. xx°. / q̄ deus tam de his qui
tunc erant quam de poſtea naſcituris intellexit ⁊
magis de poſtea naſcituris / eo quia de tot milibus q̄
exierunt de egipto non uniuerſi ſed pauci intra
uerunt terram p̄miſſionis. propter incredulitatē
ut dicit aplūs ad hebre. c. iij°. ¶ Jmo uidetur ex
preſſum cum iuramento federis dm̄ cunctis p̄ſentib;
⁊ abſentibus deutron̄. xxviij°. c. / ut intelligamus
p̄ſentes pro illis qui fuerunt in ueteri teſtamento
qui in cortice litte q̄ in carne ⁊ mūdo p̄ſenti erant
tm̄modo cogitabant / Et intelligamus abſentes
qui abſentem xp̄m uenturū ſequi debebant. ⁊ ue
ritatem littere q̄ a ſpiritu ⁊ a mundo celeſti erat ha

bituri erant ¶ Cum possit dici quod illa et ista tota
sit una lex et si non respectu essencie saltem respectu de
pendencie ¶ Et xpus non uenit soluere legem sed ad
implere / per aduentum enim xpi facta est lex que tunc pe
dagogus noster fuit in xpo ihesu in cuius fide eciam nos
abrahe semen sumus ad galat. c iij. ¶ Unde reuertendo
ad uerba Innoc. in dicto c. licet ex suscepto / dicit idem
Innoc. / quod aliqui detractores dicunt quod summi pontifi
ces ista per se statuerunt / Unde cum is sine culpa sacrile
gij loquatur non est tanta sibi fides adhibenda / Sed
et si diligenter attendunt quod dicunt uere sacrilegij cul
pam incurrunt / quod ut melius intelligas nota quod
in principio creauit deus celum et terram et omnia que in eis sunt et
ipsa quoque per se ipsum rexit sicut factor rem suam guber
nat usque ad noe / Et deinde per ministros quorum
primus fuit noe gubernando archam per quam eccla
designatur / Et deinde in hac uicaria successerunt
patriarche / iudices / reges / et sacerdotes et alij usque ad
xpm qui fuit naturalis dominus et rex noster de quo
ps. deus iudicium tuum regi da. / Et ipse ihesus xpus
uicarium suum constituit petrum et successores suos / quando
dedit ei claues regni celorum / quando ei dixit pasce
oues meas / licet in multas sint distincta regimina
mundi. tamen quandocumque necesse est ad papam est
recurrendum / siue sit necessitas iuris / siue necessitas
facti / quia alius non est iudex superior ¶ hec omnia
sunt uerba Innoc. in dictis c. ad apostolice et c. licet ex
suscepto ¶ Et credo quod Innoc. si uoluisset bene potuis
set recordari quod xpus in multis locis tetigit de
potestate future eccle / et de successoribus petri / et de mo
do eligendi secundum uarietatem tempor instinctu spiritus sancti /
/ licet in corpore passibili omnia non disposuisset aperte
et signanter / cum dixit / qui credit in me flumina de

+ b j

uentre eius fluent aque uiue / hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum / non dum enim erat spūs datus · quia ihesus nō dum fuerat glorificatus · Jo · c · vij° ¶ Ex quibus uerbis datur intelligi ꝙ maiora sub sequi debebant ꝑ dacionem spūs scī in credentes in eum / et flumina fluere deberent eccl̄e aque uiue / pro quibus saluator noster ante horam passionis sue rogauit patrem pro hiis qui ꝑ uerbum discipulorum credituri erant in eum · Jo · c · xvij° / et ideo nō sic ī aliis principatibus seculi asserere possumus ꝙ operetur spūs scūs sicut in gubernacione ecclesie et in sūmo pontifice tamquam capite et superiore.

·ij· Capitulum

In tantū est superior ꝙ constantinus imperator pulsante spū scō cor eius cognouit / cū sedē imperialem beato petro suisque successoribus relinqueret et eis profuturā concederet / ut tactū est supius in dicto c futuram · xij · q · i · / Et ꝑ ambro · in c beati petrus et paulus · ij · q · vij · / Et a xpō dnō prim9 cepit petr9 potestatem ligandi atque soluendi / primusque ad fidem populū uirtute sue predicationis adduxit / ceteri uero apli cum eodem pari consorcio honorem et potestatem acceperunt / ipsumque principem eorum esse uoluerunt / quia dixerat dn9 ad petrum tu es petrus et sup hanc petram etc̄ · c · innouo · xxj · di · / Et dicit ambro9 si aliis imperatur ut laxent retia sua soli tñ petro dicitur duc in altū / hoc est ī profūdū disputacionū · ī c · non turbetur nauis q̄ petrū habet xxiiij · q · i · / Et solus petrus mandatū accepit · ut hamo piscem caperet · mathi · c · xvij° · et in · c · ē aliud · c · q · / Et ꝙ ~~hec~~ apli habuerunt eum ut principē eorum tradit actuū i · c · ubi post dnī ascensionem

p̉m⁹ in ordine noīat᷑ petruſ / ⁊ ibidem p̉mū ↄ̄ciliū
ipſe diſpoſuit cū centū xxᵗⁱ ſup electione mathie
/ Et aliud ↄ̄ciliū ubi fecerunt aliqua decreta apli
⁊ ſeniores actuū. xvᵒ. / Et ipſe petruſ poſt aduētū
ſpūs ſcī / primus extingit ⁊ loquitur ad eos qui ſtu
pebant ⁊ predicando ↄ̄uertit / Et exant p̉muſ in
ter aplos . non ſolum ea q̄ ſunt ordiniſ . ſed etiam
ſoluſ ea q̄ ſunt iuriſdictioniſ . act. c. vᵒ. ⁊ viiiᵒ. ⁊
xxiii . q. viii . ſ. poteſt / ⁊ c. reperiuntur . i . q . i . / ⁊ c. ſi ea
xxiii . q . iiii . ⁊ c. quod interrogaſti . xxvii . di . ⁊ i . q .
ii . inpriu. ¶ Et propterea btūs cipriamuſ in c. lo
quitur . xxiiii . q . i . dicit hec pulchra uerba / Loqᵗᵘʳ
dn̄s ad petrū / ego dico tibi petre . quia tu es petr⁹
⁊ ſu h. pe. e. ecclāz mā3 / Sup unū edificat ecclām ⁊
⁊ quāuis omībuſ aplis poſt reſurrectionem parem
poteſtatē tribuat ⁊ dicat / ſicut pater me miſit ⁊ e
go mitto uoſ accipite ſpm̄ ſcm̄ / tamen ut uni
tatem manifeſtaret ab uno incipiente unitatiſ
eiuſdem originem ſua aūcte diſpoſuit / hoc erāt
utiq; ceteri apli qd' petruſ / ſed exordiū ab unitate
proficiſcitur ut eccleſia una monſtretur / hanc u
nitatem paulus oſtendit dicenſ / unū corpuſ / et
unus ſpūs / una ſpes uocationis noſtre / unus
dn̄s / una fides / unū baptiſma / unuſ deuſ / quomo
do multi radii ſunt ſed unū lumen ⁊ rami arboriſ
multi ſunt / ſ3 robur unū tenaci radice fundatū
/ ⁊ quomodo de fonte uno riui plurimi defluūt. /
unitas tamen ſeruatur in origine / unū caput
eſt ⁊ origo una / ⁊ una mater fecunditatis copioſa
Epiſcopatuſ unuſ eſt cuiuſ ſingulariſ inſolidū
parſ tenetur / ad ulterari nō poṫ ſponſa xp̄i ī cor
rupta eſt ⁊ pudica / Hec dicuntur in dicto . c. loqᵗᵘʳ
⁊ p ieron. aug⁹ ⁊ ambroſ. p totā illam q.

Et forte non legim⁹ q ubi fuerit petrus. surrexe
rit pmus aliqs aplor nisi petrus tamq caput
⁊ non solũ ab aplis ⁊ ceteris xpi discipulis ⁊ cõuersis
ad fidem habebatur ut caput. sed etiam a psequtib⁊
eccłam / qz uidens herodes q placeret iudeis cum
occidit iacobũ. apposuit ut apprehenderet ⁊ petrũ
cogitans q occiso petro tota eccła perdita esset / ⁊ o
ratio fiebat pro petro sine intermissione ab eccła
actuũ c xij. ¶ Aliquid ⁊ paulus dicat eum cepham
sicut xpus qd est nomen sirum ⁊ interpretatur
petrus ul' firmitas jo. c. i. ad galat. c. ij. ⁊ i. ad co
rinth. viij. ⁊ dicat in c. xv. quia surrexit xpus ⁊
uisus est cephe. ⁊ post hec. xj. et deinde uisus
est plusq quingentis fratribus / quasi uelit infer
re q tamq capiti pmo apparuit petro ⁊ deinde
ceteris aplis ⁊ demũ aliis discipulis / Et ideo loco
petri successit sũmus pontifex ⁊ loco aplor epi ⁊
loco alior discipulor presbiteri in c. i. ⁊ c. in nouo
xxi. di. quia non amplius q duos ordines inter
discipulos dñi esse cognouimus i. xij. aplor ⁊ lxxij.
discipulor in c. co epi. lxviij. di. ¶ Et post xpm
ipsi apli interesse uoluerunt id ipsum ut illis pees
set cephas / ⁊ caput ⁊ principiũ teneret aplatus
qui ⁊ eandem formam suis successoribus ⁊ reliqs
epis tenendam tradiderunt ut in c. sacrosancta
infi. xxij. di. ¶ Et ut magis dicam in samaria petrus
missus cũ iohanne ipse reprehendit ⁊ exercet ea q
sunt iurisdictionis proferens sententiam aduersus
simonem magũ ⁊ non iohannes / unde cõphen
ditur q talis missio non fuit ex cõgregato cõsilio.
sz ut ad cõuersam samariam p filippum uideret
tamq eor caput ex sua potestate pmaria non

ſecūdaria uel delegata ſi aliqua eſſent diſponenda
Eſt etiam uerum q̄ in aliquo cōcilio uel capitu
lo poteſt quiſ habere duplicem locū. ⁊ tamq̄ pͥla
tuſ ⁊ tamq̄ canonicuſ. ex̄. de conceſ. pͥben. c. poſ
tulaſtiſ. in c. cum eccl̄a. de preben. li. vj. ⁊ in c. A col
lacione de appel. e. li. ⁊ ſimiliter aliquiſ facit in eo
q̄ homo ⁊ aliud in eo q̄ rex. xxiij. q. iiij. ſi eccl̄a
inſti. ⁊ in glo ſi. c. ad audiaꝫ de preſcrip. Et ſi conā
tur aliqui dicere petrum fuiſſe miſſū. ⁊ q̄ aplūs nō
eſt maior eo qui miſit eū Jo. xiij°. c. forte. ſi hac cō
paratione reſpondere audemus. dicant mihi quali
ter miſſuſ eſt xp̄us. cum idem fuerit un⁹ deus
miſſor ⁊ miſſus. dicenſ qui uidet ⁊ me. uidet ⁊
patrem. ⁊ ego ī patre ⁊ pater ī me eſt. Jo. xiiij c°.
Sic ⁊ petrus in eccl̄a. ⁊ eccl̄a in petro unū ſunt. ut
in. c. loquit̄. ſup̄ all. unum corpuſ. unuſ ſpūs. una
fides. unū baptiſma. ad ephes. c. xiiij°. quia tu es
petr⁹ ⁊ ſup hanc pe. edi. ec. meā. ⁊ po. infe. nō p̄ua.
aduerſ eā. ⁊ qd̄cūqꝫ li. ⁊c. mathi. xvj. c. ⁊ in. c. roga⁹
xxiiij. q. i. ⁊ in c. ſolite ex̄ de ma. ⁊ obe. in fi. ſin eo
enī q̄ dixit quodcūqꝫ ligaueriſ uel ſolueriſ nihil
dimiſit non poſſe ligari uel ſolui. ut in ſili tradit̄
ab aplō. ad ebre. c. ij. ibi. omīa ſubiecisti. Et dictuſ
eſt petra ſm ambro³. eo q̄ in nacionibꝫ fidei p͠mꝰ
fundamēta poſuerit ⁊ tamq̄ ſaxū īmobile totius
corporiſ xp̄ani compagem molemqꝫ cōtineat. ī c.
fideliorꝫ. L. di. Et dicit bt̄us leo qd̄ id quod ipſe
xp̄us erat ſ petra uoluit petrum noīari. dicēdo tu
es petruſ ⁊c. ut eterni templi edificatio mirabili
munere gracie dei in ſoliditate petri cōſiſteret
in. c. Jta dn̄s xviiij di. ⁊ dicta p aug°. in. c. qd̄cūqꝫ
ligaueriſ xxiiij. q. i. ⁊ p ambroſiū in. c. nō turbat̄
e. q. et ī multiſ c. e. q. Et non ſolū remittit ſeptieſ

ſed eciam ſeptu ſep. mathi. xviii. c. ¶ Et poſtquam inſufla
uit xpuſ et dixit accipite ſpm ſcm. Jo. xx. c. ¶ vltimo
loco dixit petro / paſce oueſ meas. Jo. c. ultimo et in dicto
c. ſolite / ad demonſtrandum quod ratificabat in eo omem
poteſtatem primeuam et quod licet dederit apliſ poteſ
tatem / uolebat quod ſemper peneſ petrum eſſet poteſtaſ ma
ior ut in c. ſignificaſti. extra de elec. et in c. dudum
de preben. li. vi. ¶ Et ideo nulluſ mortalium preſumit
redarguere culpaſ pape qui cunctoſ eſt ipſe iudicaturus
et a nemine eſt iudicanduſ niſi dephendatur a fide de
uius in c ſi papa. xl di. ¶ Et quamquam ſummorum pontificum
electio a cardinalibuſ debet fieri / electio tamen
eorum ſoli diuino iudicio eſt reſeruata ut in c. ſi tran
ſituſ pape. lxxviii. di. ¶ Quoniam tempore diocleciani
et maximiani imperatorum marcellinuſ epiſcopuſ urbiſ ro
me qui poſtea inſigniſ martir effectuſ eſt / adeo com
pulſuſ eſt a paganiſ ut templum eorum ingreſſuſ gra
na thuriſ ſuper pruinaſ imponeret / cuiuſ rei gracia
a ab uniuerſorum concilio epiſcoporum inquiſicione facta idem
pontifex ſe egiſſe confeſſuſ eſt / ſed nulluſ in eum pro
ferre ſentenciam auſuſ eſt / ſed omneſ illi dicebant
tu ipſe iudica cauſam tuam. quoniam prima ſedeſ non iu
dicabitur a quoquam. ¶ Et ſunt uerba illius ſalutiferi et con
ſtantiſſimi in eccleſia dei nicolai primi uiri predeceſſoris
in c. nunc autem. xxi. di. ¶ Et licet dicatur in c. ſi pa
pa. niſi deprehendatur a fide deuiuſ. racio eſt quia
deſinit eſſe caput. cum eo quod dicitur in c. multi. ſ ta
bula. xxiiii. q. ii. ¶ Et ita non tenet conſtitucio pa
pe quod ſuper hereſi non poſſit accuſari. ut dicit ibi glo.
in c. ſi papa / quia ex hoc periclitaretur tota eccleſia
Ergo a contrario ſenſu in omnibus aliis papa poteſt
ſtatuere et reuocare decreta ſiue consilio ſiue ſua. ut
in c. ſignificaſti de elec. ¶ Et ſentencie pape ſtabitur

contra omēſ· niſi contra fidem· ⁊ ſic cōcludit glo· i
c· iniſtis· in di· ſꝫ diſpenſat contra quatuor cōcilia
⁊ contra aplm / dū tn̄ nihil ſtatuat contra fidem
xxv· q· i· / ſunt quidā / tangitur p glo· fi· in c· poſt
tranſlationē defenū / maxime cū occurrūt cōſidera
tiones etatū ⁊ temporū / ſeu grauium neceſſitatum
in c· aplice· xxxv· q· iii· / Et ideo reperitur p diuerſoſ
canones in corpore iuriſ clauſoſ qꝫ papa ſiue ſine
concilio ſiue cū alio cōcilio reuocat decreta facta
i cōcilio celebrato p ſe ipm uel p alios ſuos pdeceſ
ſoreſ / ubi gratia / decretalis exigit· decenſ li· vi·
facta p greg· x· in concilio· lugdon· corrigitur et
moderatur p bonifaciū viii· in· c· feliciſ e· ti· ⁊ ſic de
elec· ⁊ deſen· exco· e· li· cum ſi / ⁊ etiam hiſ q̄ nō· i glo·
⁊ p doc· in clem· v^ca^ decimu· eccl' / Et ſibi ſoli ptinet
congregare concilia in c· ideo hinc· ii· q· vii· ubi p doc·
nō· iſti uerſus qui ſequūtur / qui etiam ponūtur i· c·
i· ex· de tranſlacōe ep· ul' elec· ⁊ ponūtur ⁊ exponūtur
in c· ſicut in iure· ex· de exceſ· prela·

¶ Reſtituit papa· ſoluſ deponit ⁊ ipſe·
¶ Diuidit· ac unit· eximit· atqꝫ probat·
¶ Articuloſ ſoluit· ſinodumqꝫ facit gnālem·
¶ Transfert· ac mutat· appellat nulluſ ab ipſo·
¶ Et dicitur in c· cōcilia ⁊ in ſ· hinc etiā· xvii· di· qꝫ reliqua
cōcilia decreta p prouinciaſ quia nō habent pſentiā
pape ualitudinem pdiderunt / Et ſcā romana eccliā
catholica ⁊ aplica nulliſ ſinodicaſ inſtitutiſ ceteriſ
eccleſiis plata eſt / ſed euangelica uoce dnī ⁊ ſaluato
ris noſtri pmatum obtinuit / tu eſ inquit petrus
⁊c· in c· quāuiſ· xxi· di· ⁊ c· ſacroſcā· xxii· di / Et dicat
idem nicolaus pmus / qꝫ omneſ ſiue patriarchas ſiue
quoſcūqꝫ epōs ⁊ primateſ ⁊ quaſlibet dignitates
inſtituit romana ecclā / Illam uero ſoluſ ipſe fun

clauit et supra petram fidei mox nascentis erexit/qui
beato petro vite eterne clauigero terreni simul et ce
lestis imperii iura commisit/Non ergo quelibet terre
na sententia/sed illud verbum quo constructum est celum
et terra. et per quod denique condita sunt omnia elemen
ta Romanam fundauit ecclesiam/Illius certe pri
uilegio fungitur cuius auctoritate fulcitur/et ideo non
dubium est quod quisquis contra eam facit in heresim
labitur/Fidem quippe violat qui aduersus eam agit
que est mater fidei. ut in c. omnes. c. di. Et ex hoc di
citur papam habere potestatem a solo deo non a
concilijs. licet venerandorum conciliorum auctoritas singu
larem in ecclesijs tradidit potestatem/Primum tamen
est petri apostoli meritum. ut in dicto c. co alia/Beatus tamen
gregorius in c. sicut. xv. di. infra. vult inferre quod
cum agitur de fide sit maior auctoritas sinodi quam pape
et in c. anastasius. xx. di./et talis limitacio fidei iusta
videtur. quia omnes secundum humilitatis racionem equales
sumus in c. de constantinopolitana. xxii. di/Et dicitur
in c. mandasti. ii. q. iiii/quod papa a nullo potest iudicari
nisi a solo deo/nec ab vniuersali concilio per raciones
positas in c. aliorum. et c. cuncta per mundum. et optime in
c. nemo. ix. q. iii./quia cum dicit christus tu es pe
trus et super hanc petram etc. ut ibi dicitur/Et non
solum disponendi habet potestatem. sed etiam diffini
ta per alios resoluendi. ut in dicto c. cuncta per mundum
infra/Et est racio satis aperta/pro eo quod iam non
diceretur maior potestas ubi a quoquam possit iudicari
quia qui me iudicat dominus est. i. ad corinth. iiii c.
Et si reges mundi qui respectu pape minori presidet
potestate hoc non consentiunt/quod a quoquam debeat
iudicari. sed quod principi placuit legis habet
vigorem. l. quod principi. ff. de consti. prin. l. princeps

ff· de legi·/ Et dicat se legibus non ligari· l· ex ipfecto· c· de testame͞. cu͞ aliis iuribus / licet legibus suis teneri debeat et servare iura q̄ in subiectis constituerit ut ī· c· quicq̄ ix· di·/ quoniam ergo papa sive antiquis sive recentibus constitucionibus et decretis quorumcumq̄ obligatus erit·/ cu͞ sit tantu͞ supremus et adeo ordinatus q̄ principalem semper tenuit et tenebit potestatem quam a voce dn͞i tenuit ipse petrus· ut in dicto· c· cuncta per mundum· Et dicat ierony͞ sc͞a romana eccl͞a que semper immaculata permansit dn͞o providente et beato apl͞o petro opem ferente ī futuro manebit sine ulla hereticorum īsultacione atq̄ firma et īmobilis omni tpr͞e persistet c· hec est fides· xxiiii· q· i·/ et in· c· pudenda in fi· e q[illegible] per aug͞n dicentem q̄ eccl͞a nulla esse non potest nec extingui / et in· c· maiores· ī prin· ex͞· de bapt·

iiii capitulum

Quod in imperatore no͞ sic dicam͞ cu͞ habeat potestate͞ a populo insti· de iure naturali· § sed quod principi·/ et C· de veteri iu· enu· l· i· § cu͞ e͞i· et ī glo· i· in· c· i· extra de transla· epi·/ vel creatur ab exercitu et non adeo ut dicat ierony͞ in· c· legimus in isa͞ia· xciii· di· Et licet scriptum sit regem veneremini· i· petri c· ii· hoc intelligimus ex pacto societatis humane generali propter quod quisq̄ tenetur regibus suis obtemperare sed multo magis deo / et ad ea que ipse iussit· ut dicat aug͞ in· c· que contra mores· viii· di· Nam q̄ q̄ dixerit xp͞us reddite q̄ sunt cesaris cesari· math· xxii· c· et marci xii· / non per hoc videtur fecisse vel approbasse imperatoris potestatem equalem vel separatam a potestate petri cui oi͞s potestas concessa est· ut in dicto· c· omnes / sed dixit eum tuendum ī possessione sua si quam haberet / et non spoliandu͞ a censu et tributis tpr͞alibus / cu͞ dixit cuius est imago hec· hoc

fiunt tm̄ dicere · sicut quis est in possessione · i · c · rein
tegranda · in q · i · c · si uirgo · xxxiiii · q · i · / et sic multis
uulgatis iuribus possessorijs · uerba quippe fuerunt
generalia q̄ sunt cesaris cesari et c / quod fuit hoc di
cere non auferant stipendia militi propter bella ge
renda pro defensione patrie et fidei · in · c · quid culpatur
et c militare · xxiij · q · i · per aug ¶ Esset uidendū si
tempus daretur et loquendi libera facultas q̄ sunt illa q̄
sunt soli cesari ptinencia post aduentum xpi / al' petri
et successorum potestas recognita p constantinū ut su
pra tactū est / et experta p translacionem imperij
in germanos ut in · c · uenerabilem de elec · / et p depo
sicionem frederici in · c · ad aplice · de re · iudi · li · vj · nō
uideretur esse uera / q̄ non solum in imperatore · sed in
cunctis regibus et principibus habet suas altissimas
uires · ut in · c · alius · xv · q · vj · / ubi zacharias papa
regem franchorum deposuit propter iniquitatibus · et
quia erat inutilis regno / ac pippinū patrem Caroli
imperatoris in eius loco substituit omnesq3 francigenas
a fidelitate eius absoluit / de sili tangitur in · c · licet
ex suscepto de foro compe · et c · grandi · de supplen
negli prela · li · vj · / Et licet glo · sup hoc disputet i
c qm̄ · x · di · / uolens ostendere q xpus exercuit
utrūq3 gladium / sed q terrenū imperiū sit a sacer
docio separatū / hoc intelligitur quantū ad execuci
onem gladii / ut deo militans nō implicet se
negocijs secularibus · ut dicat ibi text' bīi cipriani
et nicolaus pp' i · c · reprehensibilem · xxiij · q iij / Nō
autē q propter hoc papa superiorem nō retineat
potestatem tāq3 filius summi regis i oī regno · ut
dicit gregorius · in c · si i morte · e · q · / a quo habet gla
dium imperator · ut in dicto · c · uenerabilem uidelz
quo ad execucionē ut dictū est · et sic dicit glo · in c ·

inter hec. xxxiij. q. ij. ¶ Et quia non ſine cauſa portat gladium dicitur per apostolum uindex non iudex ad Romanos. c. xiij. ¶ Cum iudici ſeculari contra legem iudicanti uel offendenti poteſt de iure reſiſti quod non eſt in ſummo pontifice cui ſemper eſt obediendum ¶ Et ipſe eſt qui proprie dicitur princeps populi ut dicit paulus actuum. c. xxiij. et xxiij. q. i. c. paratus per augustinum.

v. capitulum

Et ſi ultra loquendi mihi datur audacia forte affirmare poſſum quod per aduentum christi omnis poteſtas in mundo inferiore conſtituta eneruata ſunt per aduentum regis regum et domini dominancium ſiue uiolenta ſiue clamdeſtina ſiue bona fide poſſeſſa tamen quod per maius luminare fuerit obfuſcatum minus ¶ Violenta ut ceſaris ¶ Clamdeſtina ut ſacerdotii anne et caiſe ¶ Bona fide poſſeſſa ut omne id quod adhuc ſuperat in poſſeſſione et hereditate filiorum iſrael ¶ Ad primum ut moderatorem et prepoſitum haberent poteſtates terrene. cum ſecundum ſpiritum et non ſecundum carnem noua oriebatur lex ¶ Ad ſecundum ut ſacerdotium mutaretur ~~mutaretur~~ ſecundum ordinem melchiſedech cum in tempore aduentus iheſu christi erant completa peccata ſacerdotum legis ueteris ut ſupra dictum eſt de peccatis amorreorum geneſis. c. xv. et xxiij. q. v. ¶ hinc notandum dicente illis domino uos ex patre diabolo eſtis. Io. c. viij.
¶ Ad tercium ut tranſlato ſacerdotio ad nouos electos fieret tranſlatio legis ad ebreos. c. vij. ¶ Et in aduentu christi oſtendit paulus deſtruendum eſſe parietem de albatum hoc eſt ipocriſim ſacerdotii iudeorum actuum. xxiij. c. et per augustinum in dicto c. paratus. xxiij. q. i. ¶ Et ideo in aduentu eius omnis terra gauiſa eſt et infernus ſubuerſus. et omnes principes ſurrexerunt

de soluſ ſuiſ. iſaie xxiij c. Et propterea canit eccla
uniuerſaliſ i epiphania illud pphetiāl / Ecce adue
nit dñator dñs 2 regnū i manu eiuſ 2 poteſtaſ
2 imperiū / Et iſte rex regū nullū aliū conſtituit
ſibi uicariū niſi petrū / 2 illi ſoli dixit paſce oueſ
meas / Neſcio quid iſti praui 2 inſani xani diſpu
tant de donacione conſtantini q̄ magis dicat̄ recog
nitio ueri dñi ſui / a quo habebat uitam 2 iperiū
/ preſertim quia ab occupato imperio p iuliū ceſarē
i qua occupatione non conſtat de uoluntate diuina.
i aduentu 2 i paſſione xpi nō effluxerant centū ani
/ imo q ceſar fuerit latro 2 proximi ſequaceſ imperatoreſ
forte uult ſentire Jeremias / cū dicit adduceſ ſuper
eoſ latronem repente quia foderunt foueam ut
caperent me. Jere. xviij. c. Quod 2 eccla ſic intel
ligere uidetur in lectione q̄ canitur i miſſa i ſabbato
ante dñicam ramiſ palmarū. Et princepſ galaad
Jepte de quo fit mencio in c. ſi non licet infi. xx
iij. q. v. cū filiiſ iſrl' nō ſoliī uoluntatem diuinā
allegabat regi amon ! ſed eciam tricentorū p̄ſcripti
onem annorū iudic. c. xi / p textū cuiꝰ capituli ſatiſ
fundatur aperte q falſis diiſ ſeruienteſ iniuſte poſ
ſident dñia ſua. / Et ad delendaſ taleſ genteſ pec
catriceſ ſine culpa noxiuſ ſanguiſ effunditur 2 que
ab eiſ male poſſidentur i iuſ 2 dominium rite tranſe
unt bonorū. in. ſ. hinc notandū. ultra mediū. xx
iij. q. v. / quia dñs maloſ male perdet. 2 uineam ſu
am locabit aliiſ agricoliſ. mathi. xxi. c. infi / de quo
tangitur p innoc. 2 hoc. in c. q ſup hiis de uo
to / 2 forte innoc. debuerit ſenſiſſe in hoc meliuſ
cū ſequacib; i dicto c. q ſup hiſ i fauore eccle pro
eo q expugnando quaſcūq; terraſ infideliū de
licencia pape poſſe fieri creditur iſto i tpr̄e / quod

forte non licebat in eccl̃ia primitiua predicationes augus
tini datas supra i proxima pte de c. displicet sibi
xxiij. q. iiij. ꝛ c non inuenitur. c. q. / sup qua matiã
pro nunc non effundam latiores sermones ne uide
ar extrauagari. Quis dubitet dicat grego⁹ non
solum papam sed etiam sacerdotes xpi regũ et
principũ omniũq; fideliũ patres ꝛ magistros censeri :
/ Nonne insanus esse cognoscitur si filius patrem dis
cipulus magistrum sibi conetur subiugare : ꝛ iniquis
obligationibus illum sue potestati subicere a q°
credit non solum in terra sed in celis se ligari pos
se ꝛ solui in c. quis dubitet xcvi. di. / Alioquin hec
sententia quecumq; solueritis sup terram ꝛc. aut dei
non est / aut uera non est / ut dicit beatus calixtus
in c. consideret. L. di. / Et dicit ambrosius in c.
duo sunt in fi e di / honor fr̃es ꝛ sublimitas epal'
nullis poterit cõparationibus adequari / si regum
fulgori compares ꝛ principũ diademati longe
erit inferius / quam si plũbi metallũ ad auri ful
gorem compares.

vi. caplm.

Cognoscat igr̃ beatissime pater principes mũ
di q sũt instrumẽta celestiũ preceptoꝝ ꝛ pa
pe ꝛ ecclesie dei / ꝛ p cõsequens inferiores / ꝛ adũsus
eccl'am insurgere iure nequeuntes / dicit enim ysa.
c. x. / Nunquid gloriabitur serra contra eũ qui secat i
ea aut exaltabitur serra contra eum qui trahit
eam deducta in c. inferior. xxi. di. ꝛ §. hinc no
tandum. xxiij. q. v. / Immo dicit beat⁹ isidorus
/ cognoscant principes seculi deo se debere esse red
dituros rationem propter eccl'am quã xpo tuendã
suscipiunt in c. principes seculi. e. q. / Et dicit crisos.
sup epl'a ad hebre / nemo cõtempnat uincula eccas

tica non enī homo est qui ligat. sed xpūs/ qui hanc potestatem dedit. et dnōs facit homines tanti hono ris c nemo .xi. q iii. / imo ut dicit grego⁹ peccatū paganitatis incurrit quisquis dum xpianū se es se asserit sedi aplice obedere cōtempnit. in. c si qui sunt lxxxi di. / Et non sine causa dicit xp⁹ multi pphete et reges uoluerunt uidere q uos ui detis et non uiderunt. et audire q auditis. et non au dierunt. luc. x. c. / Pretulit pphetas xpūs ī ordine loquendi. / et ostendit regum desideratā obediēciā ad decreta et cōstituciones xpī. et pro eo ad sacerdo tes eius / ad quod deduci potest id quod dicit be atus petrus. i. petri. ii. c. / uos genus electum et rega le sacerdotium gens scā / Et dicit apocal' i. c. xps ihs pmogenitus mortuoꝝ princeps regum terre qui dilexit nos et fecit nos regnū et sacerdotes. in. c vᵗᵒ ultra mediū. extra de sacra unc.

Et hec pro nūc sufficiant quātū ad dictā sam p tem qua detractoribus respondebam detestiōis tuis respectu dignitatis petri et tue et superiorita tis illius / sup hac enī materia sāissiē et fiīme pō tifex uelle longos afferre sermones tam sup ita cuī est qui amplissimos tractat⁹ habet / Tran seo ad terciam ptem secunde ptis in qua dixi quod loquebar aduersus detractores detestiōnis tuis respectu sctātis tue et uirtutis actionis eiusdem

Tercia pars secunde partis est aduersus eosdem maliuolos detractores excusatoria dnī nrī pape nicolai quinti et de laudibus ac pfectis uirtutibus illius

pmū. caplm.

Multi secularium hominū pater beatissime

cũ plus sacerdotũ uitam quam suam discutiunt. magnũ contemptionis diuinorum sacramentorum crimen incurrunt. magna enim trabe uulneratos habentes oculos eã quasi negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis. uerba sunt gregorij in c. multi. i. q. i. ¶ Audent maledicti detractores mittere os in celũ et dicebant dudũ de beatissimo illo uiro papa eugenio durus est non remittit. Nunc autẽ de suauissima et prudentissima sanctitatẽ tua, mollis est nimis laxat habenas, multa uariabilitate complexus faciens sepe irrita que procedunt de labiis eius. complacet omnibus mundi regibus principibus et potestatibus in distributione beneficiorum et honorum ecclesie collatorum pro peccatis uiuorum et mortuorum et pro diuini cultus augmento, in quo diuino cultu pro pace uniuersorum et pro salute et pro finibus terre et pro iusticia et pro bonis et malis cottidiane preces effunduntur. Dicentes dissipat deus ossa eorum qui hominibus placent. ps. lij. Et si hominibus placerem seruus dei non essem, ut dicit paulus ad galath. c. i. deducta per ieronimum in prologo sup hester. et in c. ult. xlvij. di. Et quod dicitur in euangelio io. c. xij dilexerunt enim magis gloriam hominum quam gloriam dei, et prouerbiorum c. xxviij. qui timet hominem cito corruet qui sperat in domino subleuabitur. ¶ Quibus pater beatissime uiriliter et ueridice respondere nisus sum dicens illud propheticũ, ue uobis qui consurgitis mane ad ebrietatem et opus domini non respicitis nec consideratis. ue qui dicitis malũ bonũ et bonũ malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce et dulce in amarũ. Ve qui sapientes estis in oculis uestris et coram uobis metipsis prudentes iustificãtes iniquitates et impietates uestras isaie. c. v. et in c. si quis hominem. et in. c. ve qui dicitis

xi q. iii. ¶ Non quales ſacerdotes dni̅ diceba[m] eiſ. nec in uicariiſ bt̅i petri apl̅i uobiſ eſt attendendū quid ſint. ſed quid pro correctione eccleſiaru[m] / quid pro ſalute ura̅ ſa tagant / hoc dicit ille uir optimus zelator diuini ma giſ q̄ terreni imperii nicolauſ primuſ predeceſſor ur michaeli imperatori / ſcribendo ampliuſ ei et ſic dicendo. ¶ Ergo imperator conſidera ſi xp̅uſ illoſ qui ſedebant ſup cathedram moiſi dixit audiendos. quanto po ciuſ qui ſup cathedram petri reſident eſſe exiſtimaſ ob audiendoſ. in. c. non qualeſ. i. q. i. ¶ Dn̅s nr̅ ihc̅ xp̅us rex et iudex. dicit beatuſ cipriamuſ uſq; ad paſſioniſ diem ſeruauit honorem pontificibus et ſa cerdotibuſ / dixit quidem leproſo. uade et demōſtra te ſacerdoti et offer munus tuū luc. c. v°. / ſacerdotem ad huc appellanſ quem ſciebat eſſe ſacrilegū. in. c. dominuſ nr̅. xciii. di. ¶ Aliter et multū catholice loq̄batur imperator cōſtantinuſ dicenſ / uere ſi proprijſ oculiſ uiderem ſacerdotem dei peccantem! clamidē meam explicarem et cooperirem eum / ne ab aliquo uideretur. c. in ſcripturiſ. xcvi. di. / ¶ Qui eciam cōſtan tinuſ datoſ libellos contra ſacerdoteſ concremauit i cōſpectu epōru[m] ad hoc per eum cōuocatoru[m] / dicenſ ite et inter uoſ cauſas urās diſponite / quia indignum eſt ut uoſ iudicemuſ deos in. c. ſacerdotibus. xi. q. iii. / teſtante aplō ad romanōſ. c. viii. / qui ait / tu qui es qui iudicas alienū ſeruū ſuo dn̅o ſtat aut cadit in c. nullum. xxx. q. v. ¶ Quis ergo ſcienſ dubitet ſū mū pontificem quem apex tante dignitatiſ at tollit / aut enī claroſ meritū predeceſſoris ſ. petri erigit ad hec faſtigia / aut qui eriguntur illuſtrat. in. c. ca nos beatū petrū. xl. di. / ¶ Qui exemplo moiſi uniuer ſa gubernat et eligit ſibi centurioneſ et qūquagena rios et decanos qui iudicent populū omni tempore.

iit ad impleat imperiu3 dei · ⁊ quicquid maius fuerit
referatur ad eum · exodi · xviij · c · ¶ Quanto magis
dico istis detractoribus cum sciatis unum istum iustum
⁊ sanctum ⁊ iam i minoribus laudabiliter egisse ac uix
isse ac cum magna sumonia nō solum sua sed aliorum fratrum
urgencia ministrasse ·

· ij · Caplm ·

Quomodo dicere potestis q̄ cōplacet principibus / eo q̄ sunt quedam actiones sancte que respiciunt ꝓpamenta futura pro bono ecclesie / licet ī p̄senciarum uideatur talis dispensatio odiosā / hoc enim magne benignitatis est dicit gregorius in c · quorundam lxxiiij · di · ¶ Numquid legimus s̄m necessitates ecclesie antecessores istius summi pontificis alia ꝓplexiora fecis se / quam ea q̄ modo uos indicatis / ut adrianus papa primus qui postulauit carolum regem uenire romam ad defendendas res ecclē / qui obsedit papiam ubi cepit desiderium regem contra ecclām insurgentem / Et ob hoc carolus rome ab adriano honorifice sus ceptus est · ⁊ cōgregata sinodo latani in ecclesia sci sal uatoris · papa cum uniuersa sinodo tradiderunt carolo ius ⁊ potestatem eligendi pontificem ⁊ ordinādi a postolicam sedem ¶ Et insup archiepōs ⁊ epōs p̄ singu las prouincias ab eo īuestituram accipere diffiniuit / ⁊ ut nisi a rege laudetur ⁊ īuestiatur epus a nemine consecretur / in c · adrianus · ij · lxiij · di · / Et nunquam leo pa pa ad exemplum adriani non cōcessit dnō othoni p̄ mo regi theotonicorum similiter ut adrianus carolo regi · ut in c · in sinodo · e · di · / Et sili modo in eligēdis episcopis p̄ regem hispanie ⁊ p̄ tholetanum archiepm approbandis in c · cum longe · e · di · ¶ Vnde clare li quet hoc interdum factum esse pro necessitate defensi onis ecclesie quod postea futuri temporis pro spectu

No. quomodo laur... ordinare ... cum alijs causis

No. de rege hispanie

114

ne mos introduceretur ꝑ principeſ ad ſimilia ſequutu
eſt: ꝗ aut ꝑ renũciationem impatoꝝ. in. c. tibi. e. di. ⁊
ſ. ex hiſ/ aut quia ꝑ abuſum ea ꝑdiderunt/ fuit penit⁹
reuocatũ ut in. c. ſi quis impatoꝝ. ⁊ in. c. ſi quiſ principũ
xvi. q. vii. ¶ Et maxime ꝑ illum audacem ⁊ ſalutiferũ
uirum ꝓ ſtatu eccleſie nicolaũ primũ qui contra lotha
rium regem inſurgit. pro eo ꝗ i regno ſuo nõ ꝑmit
tebat aliquem eligi niſi eo fauente. ut. c. porro ſcias
⁊ c. nullus laicoꝝ ⁊ in ſũma. lxiii. di. ¶ Et nouũ decretũ
edidit pulchrũ ⁊ ſalubre ſup electione ſũmi pontificiſ
facienda ꝑ cardinales ⁊c. c. in noĩe dñi. xxiii. di./ Et ali
ud decretũ ſup hoc fecit in. c. ſi quiſ pecũia. lxxviii. di.
¶ Et alibi idem nicolauſ dicit/ ubi nam legiſtiſ impa
toreſ anteceſſoreſ ueſtroſ ſinodalibꝫ cõuentibꝫ int̃fuiſſe
niſi in quibuſ forſam de fide tractatũ ẽ/ que uniuerſal'
eſt que omnium cõis eſt/ que non ſolum ad clericoſ ueꝝ
etiam ad laicoſ/ ⁊ ad om̃ſ ꝑtinet xp̃ianos. in. c. ubi ~~ubi~~
nam legiſtiſ. xcvi. di. ⁊ deducuntur ad hoc ea que con
cluſiue dicuntur. in. c. bene quidem. e. di.

·iii· Caplm

Preterea dico eiſ nũqd' contra canonũ diſpoſi
tioneſ ſi uirtuteſ ad hoc comitantur eligitur
laicuſ merito ſue ꝑfectionis in epm̃: ut beatuſ ſeueruſ
ex lanificio aſſumptuſ eſt in archiepm̃: Et beatuſ ambro
ſiuſ cum non eſſet baptiſatuſ etiam in archiepm̃: Et
beatuſ nicolaus ex laico eſt electuſ in epm̃: ut in. c. ſta
tuimus. lxi. di./ Et etiam ꝗ̃ pluReſ inueniuntur qui
de ſacerdotibuſ nati apoſtolice ſedi prefuerunt. ut no
minantur aliqui in. c. preſbiteroꝝ. lvi. di./ Non tñ
ut pro regula iſta aſſumantur. ſed ad temp⁹ eccleſie
periculo conſulitur. ut in. c. cenomanenſem. e. di.
¶ Et eccleſie prohibitioneſ propriaſ habent cauſas
quibuſ ceſſantibuſ ceſſant ⁊ ipſe/ ut ibi dicit/ de quo

tatis aperte xpūs respondet mathi · xii · c · dicens /
/ nō legistis quid fecit dauid quō esuriuit et qui cum
eo erant quomodo intrauit in domū dei sub abiachar
principe sacerdotū etc · marci · c · ii · infi · et luc · vi · c° / Et
sic in proposito nostro / si papa hoc faceret ex animi uo
luntate cōtinue irrefragabiliter forte nimis ob
ligaretur ad reddendū racionem rerum omnium cre
atori / quia dicit beatus gregorius / Scire debet prelati
quia si puersa umquam perpetrant / tot mortibus digni sūt
quot ad subditos suos perdicionis exēpla transmit
tunt / unde necesse est ut tanto se caucius a culpa
custodiant / quanto per praua que faciunt nō soli mo
riuntur / que uerba deducuntur per nicolaū primū i · c ·
precipue · xi q · iii / accumulat enī sibi aliena peccata
dicit beatus ambrosius / nesciens se reum futurum tam
de suo delicto quam de pdicione suorum · in c · quid prodest
lxxxvi · di / Et ex hoc est quod magnitudo peccati et
altitudo dignitatis fortiter facit hoīem xpianū cadere
in peccatū in · c · homo xpianus · xl · di · per io · crisos · / Et sub
uertunt ecclesiam in magno prelati periculo magis quam
potestates terrene in sacerdotū correxione neglecta / di
cit enī augustinus / nemo in eccl'a amplius nocet quam
qui peruerse agens nomen uel ordinem scītatis uel
sacerdotis habet / delinquentem namque hunc redar
guere nullus presumit et in exemplum culpa uehe
menter extenditur quādo pro reuerencia ordinis pec
cator honoratur / Epūs enī qui talium crimina non
corrigit magis est dicendus canis impudicus quam epūs
in · c · nemo lxxxiii · di / Et dicit beatus ierōs sup mi
chea / epī qui uitam eorum in scandalū populi exponūt
rei sunt infidelitatis eorum qui scandalizantur / reuera
enim qui ad hoc eliguntur ut ceteris presint / sicut
preordinantur dignitate / sic preminere debet scītate /

Nota de . . .

xx iij

Alioquin cur ceteris preferuntur · c · hi · quoscumque · i · q · i · prelati quidem p subditis p uigilant quasi racione pro aiabus eorum reddituri · ut dicat aplus ad ebre · c · ultimo infi ·

· iiij · caplm ·

Quod iste uir summus pontifex habeat coporta Quare mūdi principes isto in tempore / quos ad lacerandū eccl'am dei undique intuentur paratos / cogitet unusquisque / tempore enī indigemus dicit papa calixtus · ut aliquid maturius agamus / non precipitemus consilia et opera nostra in · c · ponderet · l · di · / Et ideo nō dum tempus aduenit quo tam suauissimus et dulcissimus pietatis pater censeatur ab oppressionibus quas pro eccla patit liberatus / Sicuti multorum crimina sūt dampnabilia quos tñ eccla tolleraret ptpre / p psonas / intuitu pietatis / uel necessitatis / uel utilitatis / et pro euentu rei / ut in · c · requiritis · et aliis · c · sequentibus · i · q · vii · / Et jo crisos · sup math · dicit / nō solū respiciamus ad opa / sed ad tempus / et ad causam / et ad uoluntatem / psonarum quoque differenciam / et quantacumque alia ipsis operibus acciderint diligentissime inquiramus / non enim possumus aduerittatem aliter puenire · in · c · occidit finees · xxiij · q · viij · / Cum uō cessabit id qd' necessitas temporis adduxit / cessante necessitate debet cessare pariter quod urgebat / quia aliud est ordo legitimus / aliud usurpatio / ergo cessabunt que pro etate illius temporis fuere pmissa · in · c · quod pro necessitate · i · q · i · et · c · quod pro remedio · q · vij · et · c · ordinationes · viiij · q · i · / Sicut dicit cia · q · mali sūt tollerandi · qn̄o multitudo est in scelere / uidelz qn̄o nec salua pace eccle possunt puniri · ss · hinc eciam · xxiij · q · iiij / quia tunc talia sint dei iudicio dimittenda in · c · quociens · i · q · vii · / Et dicit aug · q · tollerandi sūt

mali pro pace/ nec corporaliter est a ḃeiſ recedendū
ſed ſpiritualiter· in c· tollerandi· xxiij· q· vij· ubi
ꝑ totam illam q· habetur qualiter ſunt mali tollerādi
⁊ non expellendi/ quia licet ad tempus ſuſtineatur
aduerſitas quā propter hoc patimur ⁊ que boniſ uo
tiſ obiatur/ probacio uirtutiſ eſt/ non reprobationis
indiciū ut dicit grego⁹· in c· aduerſitas· vii· q· i· ſet di
cit aug⁹/ non nullos tolleramus quoſ corrigere uel
punire non poſſumus/ nec propter paleam relīqm⁹
aream dnī/ nec propter piſceſ maloſ rūpimuſ re
tia dnī ⁊c· c· i· xxiij· q· vij· ¶ Conſili ſcripſit gregorius
conſtantine auguſte ꝑ hec uerba/ ſi epōꝝ cauſe in
cl'm cōmiſſoꝝ alioꝝ patrocinio diſponūtur· infelix ego
i eccla ista· quid facio· niſi ut epī mei me deſpiciant/
⁊ contra me refugium ad ſeculares iudiceſ habeant/
hoc tamen breuiter ſuggero/ quia aliquantulum
expecto· in c si epōꝝ· xxi· q· v· ¶ Dixit quippe petr⁹
clementi/ clemens tamq̄ omnibuſ pre eſſe uolens ſin
guloſ prout poteris iuua ⁊ ſingulos releua/ qui ⁊ ſin
guloꝝ onuſ ac ſollicitudinē portas· in c· clemens· vij·
q· i· ¶ Eſt enim tempuſ in quo agendū eſt· ſicut qui
nauigant tempeſtate urgente/ nauiq; periclitante
/anxiāti quedam exonerant· ut cetera ſalua ꝑma
neant/ ita ⁊ nos cum non hēm⁹ ſaluandoꝝ oīum
negotioꝝ penitus certitudinem/ deſpicimus ex hyſ
quedam ne cūctoꝝ paciamur diſpendia· in c· diſpē
ſationes· i· q· vij· quia pro neceſſitate uel utilitate
eccle aliqn̄o mutilantur ⁊ laxantur p̄cepta canōi
ca· in c· ſi illa· e· q· Et ibi etiam conſo ꝑ gelaſium/
qn̄o taleſ diſpenſaciones ſunt precauende que re
cipi ſine magna decoloratione non poſſunt· ⁊ di
citur in e· q· c· exigunt/ q̄ ad temp⁹ pia lenitate
conceſſum eſt/ non poteſt amplius īpune cōmitti

u mj

ĩmo poſtmodum erit ulcione plectendum.

v. caplm

Dico insup eis, si legistis unq̃ qd op3 epm̃ esse audiatis, videl; q̃ nã sit prudens, doctus, moribus temperatus, vita castus, sobrius, p vigil, semp suis negotiis cavens, humilis, affabilis, misericors, in lege dñi instructus, in scripturarum sensibus cautus, et in dogmatib; ecclasticis exercitatus, ut legitur in c. q̃ epus. xxiii di. Et dicit aplus oportet epm̃ irreprehensibilem esse, sobriũ, prudentem, pudicũ, ornatum, hospitalem, non vinolentũ, non p cussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidũ, sue domui bene ppositum, si quis autem sue domui preesse nescit, quomodo eccle diligenciam habebit. i ad thimo. iii. c. Et est materiã diffuse tractata in decretis a xxv. usq; ad quinquagesimã di. Adducate p̃cor unam particulam de p̃xime dictis in quibus non p̃fulgeat amplius virtutibus iste noster summ⁹ potifex nicola⁹ quintus. Adducate, adducate. Querentis enim litigiosum ut opinor, qd' aplus ut p̃xime audivistis improperat, dixerunt, idem aplus dicit q̃ debet eos qui contradicunt arguere. ad titũ. i. c. Cui respondi, illud intelligere debetis in his q̃ sunt ordinis et fidei ~~fum~~ secundũ subscripta verba. in e. i. c. videl; maxie q̃ de circũcisione sunt quos op3 redargui qui universas domos subvertunt docentes q̃ non op3 turpis lucri gracia, quod idem aplus precipit istud arguere cum tempamto sui obiecti. ii. ad thimo. iiii. c°. cũ dicat predica verbum, insta oportune importune, argue, obsecra, increpa, in omni paciencia et doctrina, deducta p btm̃ gregorium in c. sit rector xliii. di. insi. Et dicit augu, clamavit moises, clamavit isaias, clamavit ieremias, clamavit ezechiel,

q² mlta ꝛ q̄ uehementer ieremias in crepauit in pec
catores ꝛ ſceleratos populos / inter eos tñ erat . ꝛ unum
cū eis templū intrabat / ꝛ in eadem hoīuꝫ ſceleratorū
congregatione uiuebat / ſed clamando exibat / in . c .
recedite . xxiii . q . iiii . ¶ Qm̄ epī debēt eſſe paſtores
non ꝑſecutores . ut dicit gregoꝰ in . c . quid aut̄ . xlv . di .
¶ de hac materia faſſiē pater / et qn̄o ꝑpa ꝛ clerici poſſūt
arma capere uel iubere / uel auxiliū a regibus poſ
tulare longos poſſemus ꝛ altos referre ſermones / ut
reperiūtur in c . auctoritatem . infi . cū glo . xv . q . vii . ꝛ
xxiii . q . viii . ꝑ totū . ¶ Omitto poſtq̄ ſufficiat mihi
ſatiſfeciſſe detrahentiū liguis / ut ad uerſus ſc̄itatem
tuam digne ſedentem in cathedra petri ꝛ prudenter
eius nauiculam gubernantem tales biligues huma
no ꝛ indiſcreto iudicio inaniter non effundant
ſermones / qui indiſcīſſam dn̄i tunicam ꝛ deſup cō
textam minutatim in fruſtra decerpunt / ꝛ xp̄i ui
neam exterminant uulpes . i . tales qui faciunt hereſes
ꝛ ſciſmata pullulari . ut dicit ieroꝰ in . c . qm̄ uetus
xxiiii . q . i . ¶ Qui exterminare ecclām dei uolunt
ꝛ corpore uidentur nobiſcum eſſe / mente tñ ꝑ ratiō cō
tra nos / qui ſunt multo nequiores hoſtes quam
illi qui foris ſunt / uerba ſunt beati petri apl̄i i
ordinatione clementis . in . c . ſi inimicus eſt clemēs
xciii . di .

vi . capl̄m .

PRogenies uiperarū dicebam eis ex habūdā
cia cordis os loquit² ut dicit xp̄us math . xii .
c . ¶ Iſte ſūmus pontifex apud quaſdam materiales
ſcripturas deſcribitur / ꝛ figuratus depingitur uulpinā
hn̄s amiciciam i tollerando malos / qui non ſenex ꝛ
et canus hn̄s ſenſū grauem uenit dupliciter . i . ꝑ
mo mollis ꝛ ſuauis expandendo manus bene gracioſas

ad dulcater reducendum uolutiones .i. opiniones maliuo
lor anímatorum contra ecclesiam sepcies inuolutas .i. cum
septem demonibus et septem spiritibus nequioribus inuolue
do . et ambulando per loca arida et inaquosa . querendo requiem
et non inuemendo . luc. xi . c . / que in uolutiones inuolute
et reuolute descendunt a concilio constancien. usque ad
nunc / aduersus eum qui non sepcies sed eciam septu
agies sepcies peccata remittit . mathei . xviii.° c . ¶ Dimitte
do tales contra ecclesiam animatos primo confringendos ad
inuicem / ut ecclesia attenuatis illorum uiribus sublevetur
/ taliter quod secundo iste summus sacerdos insurgat cum fla
gellis ad eiciendum ementes et uendentes de templo
luc. xviii.° c.° et in . c . episcopi . xlv . di . et c . et hec dicimus .
xvi . q . vii . / i . contra uolentes cum thesauris ecclesie ecclesiam
demergere et exinanire ¶ Et insurget propter sui paci
enciam deo sibi uires augente tam fortis et constans /
quod poterit dicere / ite et dicite illi uulpi . i . dolosis tirannis
/ quia demonia eicio . i . persecutores ecclesie . et sanitates per
ficio . i . salutem in oppressis propter ecclesiam et ipsi eccle
uulnerate . luc. xiii . c . / et brauium optinebit in fine
septi . i . in morte persecutorum per remotionem obstaculi .

vii . capitulum .

Et attendite dicebam illis quod iste uocatur nico
laus quintus / de quo si ad instar beati gregorii in
suis scriptis et maxime in omeliis . et iero . in c . quomodo
uirginibus . xxxi . q . i . rem per numeros interpretemur /
/ multa sunt in ecclesia dei per istum perficienda / quia omnes
nicolai de impari numero hoc fecerunt / ut nicolaus
primus decurius dictis tam in sciencia canonica quam
legali et ordinacione ecclesiastica et sciencia theologica to
tus liber aureus decretorum est plenus et magis plenus
/ qui ut legitur fuit romanus / et sedit in cathedra pe
tri annis nouem et mensibus duobus . et diebus xx.ti

Fuit uir ſcientiſſimus · ut legitur de illo q post magnum gregoriū papam uix nullus in ſede romana apparuit cōparandus · Fuit in anno ab incarnacione dni M° L° ut deprehenditur ex c in noīe dnī · xxiij · di ſ et ſuo fulgore in eccleſia dei paſſus eſt morſus latrantium et detrahentium · ut ſero. grego. et aug. et ceteri in ij ſanctis in · c · aperiant · xxxj · q · i ·

De nicolao ſecundo qui fuit nacione burgundus et ſedit annis duobus et menſibus ſex · et diebus · xxv · nichil legimus memorandum ·

Sed de nicolao tercio ſic qui ī impari numero eſt fuit romanus uocatus jacobus de urſinis ī ãno dnī M° cc° · lxxij° quem legimus dilexiſſe ſtatum eccleſie et dediſſe gubernacionem in urbe in officiis tēporalibus habemus decretalem cupientes · et · c · fundamenta · de elec · li · vj° · et · c · i · de uir · uir · cum ſi ·

De nicolao qūto qui fuit fr̄ ſero. de ordine minor̄ nacione aſculanus et ſedit ãnis quatuor et menſibus ... non legimus merito comparanda · Et ſic ſum. ad nicolaum quintum nrō in tempore nominis ī eius numero deus impare gaudet qui ante adeptū pōtificatū tam pro eccleſia ſe expoſuit · et ſūma fecit · Quomodo putare potentis uos detrahentes quiſte non aperiat os ſuū · et dicet cum eram paruulus loquebar ut paruulus · ~~quō aūt factus ſum uir euacuaui que erant paruuli~~ cogitabam · ut paruulus ſapiebam ut paruulus quō autē factus ſum uir · euacuaui que erant paruuli · j · ad corinth · c · xiij ·

viij · capim

Et ſi non a dignitatis noīe ſed natiuitatis extimare illum uolum. thomas eſt de quo noīe uniuerſalis eccla in tribus ſanctis celebrat feſtiuitatem diſtinctam de uno apoſtolo de uno

v vj

martire | de uno confessore | ¶ Si aplus thomas | iste ettiam apostolicus est · ex thoma aplo hns cardinalatū iuxta festum illius | ¶ Si alter cōfessor thomas de aquino · | hic etiam cōfessor epūs ab illo z illius ecclā ul' couē tu ordinis rome electus ad sumū sacerdotiū · vj° marcij ante primas uesperas scī thome de aquino āno ab incarnacione dnī millesimo · quadringentesimo quadragesimo septimo | belligero z uictoriosissimo nr̄o alfonso rege aragonū · z utriusq3 sicilie existente ī ciui tate tiburtina | monenteq3 ac cū suis nūcijs z orato ribus persuadente cardinalibus tamq3 karissimus | q͠ neminem timerent īmo liberam facerent elec cionem sicut spūs scūs moueret eoz mentes · z sic factū est ¶ Si autē alius martir ē videlz cantu arien · in anglia qui pro libertate eccle ī gremio sponse gladijs occubuit impioz · hic nō minor mar tir est | z cottidie martir | ex cōflictu z stimulo calcitrā tium aduersus ecclām intra cordis menia sagittis z uulneribus amaritudinis transfixus z pforatus | sicut scriptū est | quia tuam ipsius aiām gladius pertransibit · luc · ij · c · nulli dubiū est dicit beat9 alexander papa | q͠ boni amalis semper tribulant᷑ | propter quod oportet nos hūiliari sub potenti ma nu dei ut liberet nos in tempore tribulacionis · z maxime familiares suos quos in ordine apostolat9 constitui uoluit | dominū tū cruciafigunt · qui eū in suis sacerdotibus persecuntur | quia crux acua atu dicatur · magnū uero cruciatū sustinet · qui vim patitur in · c · nulli dubiū · xj · q · j · ¶ Oportet quidē q͠ non sine aliquo animi cruciatu ī presenciaz ecclām sponsam noiet in terra abhimelech qui interpretatur lingens sangnem p gregoriū in c · ecclā · i · q · iij · sicut fecit abraham genes xx° · c°.

xxxii. q. iiii. c. nemo. dicens/ animi/ & dixi forsitan nõ
est timor dei in loco isto/ Unde sup hoc dicit aug.
/ fecit abraham quod potuit/ quod nõ potuit deo
cõmisit in quem sperauit/ nec eũ fides aut spes fefellit
in. c. q̃ritur. xxii. q. ii/ Similiter hic nr̃ summus pon
tifex multa soli deo cõmisit in quem sperauit. & a dnõ
non recessit cor eius. & cõfidit in dnõ & dñs est fidu
cia eius/ ideo non timebit. Jere. c. xvii. & in. c. qd'
uero. xxiii. q. iii./ Et denique in uirtute sci spũs ab
omnibus persequentibus uictoriam optinebit/ quia
& si ascenderit babilon in celũ/ & firmauerit in excelso
robur suũ/ a me uenient uastatores eius ait dñs/ &
apprehensi sunt fortes eius/ & emarcuit eoꝝ arcus
quia fortis ultor dñs reddens retribuet. Jere. Li. ĩfi.
Et cognoscetur denique dñs iudicia faciens/ in opibus
manuum suaꝝ comprehensus est peccator. ps. ix.
Et si inter has sacras scripturas moralissimũ senecã
intermiscere audeam/ ipse dicit in prologo decime
declamationis/ Sunt dii imortales lenti quidem sed
certi uindices humani generis & magna exempla in
caput inuenientium retorserunt. ac iustissima pa
tiendi uice quod quisque alieno excogitauit suppli
cio sepe excipiat suo. Et dicit aplus ne quis sup
grediatur nec circũueniat in negocio fratrem suũ
qm̃ uindex est dñs de his omnibus. pma ad thessal.
c. iiii/ Et sup hoc intrare materiam diuinoꝝ iudici
orum non solum ex psalmis & scripturis sacris. sed
etiam ex prophanis libris gentiliũ uera possem
adducere latissima documenta/ Sciunt tragici. qd'
quisque facit patitur scelus auctorem repetit/ Nobis
autem sufficiant uulgati sermones dnĩ nr̃i ihũ
xpĩ/ in qua mensura mensi fueritis remecietur & uob
& adicietur uob. marci. c. iiii. & luc. vi/ sed de his autẽ

diuinis iudicijs. i. q. iiii. per totum. ¶ Licet augustinus in materia predestinationis dubitet erga pharaonem et nabuchodonosor equaliter delinquentes, quomodo dei iudicio equaliter non puniti fuerunt. dicens. Nabuchodonosor penitenciam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus penituit. et regnum quod perdiderat rursus accepit. Farao autem ipsis est flagellis durior effectus et perijt. Hic mihi racionem reddat qui diuinum consilium nimium alte sapienti corde diiudicat, cur medicamentum unius medici confectum alij ad interitum, alij ualuerit ad salutem. quantum ad naturam ambo homines erant, quantum ad dignitatem ambo reges, quantum ad causam ambo captiuum populum dei possidebant, quantum ad penam ambo flagellis clementer amoniti. etc. in c. nabuchodonosor xxiij. q. iiij. ¶ Forte si maximo augustino respondeat timidior. posset ista racio reddi quia farao populum dei sponte uenientem et habitantem in egipto ex uoluntate et assecuracione alterius pharaonis predecessoris sui quando uenit jacob cum filijs propter joseph alterum filium. gen. xlvij. detinuit in seruitute captiuum. ¶ Nabuchodonosor autem fuit executor diuine uoluntatis propter peccatum populi israel. quod prophetauit primo jeremias. c. iij. et xij. paralipp. c. ultimo. et penultimo. et non in tanta seruitute cohercuit populum dei qui peccauerat. sicut pharao eundem populum qui tunc innocens erat. ¶ Verumtamen licet eidem nabuchodonosor fuerit indultum propter penitenciam non tamen meruit in sua posteritate regnare, quia baltasar filius eius cum regnare cepisset una nocte interfectus est. danielis. v. c. ¶ Et regnum babiloniis fuit translatum ad alios extraneos, quia destituerunt regem joachim a regno iudeorum, et abstulerunt uasa

aurea et argentea templi dei/ que postea restituit Dari
us cyrus/ que fuerunt v[m] milia . cccc . l . esdre . c . l . / Et
sic nabucº tunc dei executor habuit supra se
alium executorem videlicet cyrum regem persarum
qui occupauit regnum a posteris suis ne amplius
succederent/ Fac . iiij . regum . xx . c . et x . et xv . et ysaie xxx
viiij . Et ideo ubi dicitur in hoc c . Nabucº ambo
populum dei possidebant esset bona expositio in
faraone possidebat/ i . detinebat/ sic exponitur in .
c . quoniam frequenter . § . in aliis extra ut lite non contestata ibi
in glo . possessionem recuperet . i . detentationem/ et in c .
dilectissimis . xii . q . i . in glo . / Et ad istam responsio
nem et differenciam videtur clare dictum ysaiam
c . lii . cum dicat dominus/ In egipto descendit populus
meus in principio ut colonus esset ibi/ et assur
absque ulla causa calumniatus est eum etc. / quod autem
venerit ut colonus trahitur ex genes . c . xlvii .
Et sic sufficiat de istis dei iudiciis aliquantulum extra
vagum fuisse/ Et de hac tercia parte secundum de prius
aliquid dixisse

Tercia pars principalis exponit secundum intentio
nem proponentis istam dictionem regum et pre
aptata materia extrauagando tangit breuiter
gracias excellentissimas a deo concessas xpianis
simo et prudentissimo regi alfonso

· ~~primum capitulum~~ ·

Tercio ad terciam partem principalem vi
delicet quod loquebar in conspectu regum
de qua dixi quod in ea prius transeam et ibi aliquid
ab extra subiungam

primum caplm

Beatiſſime papa non capio ita ſtricte hanc dicci
onem regum pro illa dignitate ⁊ poteſtate ſu
prema qua reges appellantur / ſed pro omnibus qui
ſunt regentes ſue prouinciam ſiue dnum ſiue gē
tem aut plebem · ut in c · in apibus · vij · q · i · / Et etiā laꝛ
ge capitur · ps · ij · Aſtiterunt reges terre ⁊c̄ · Expoſitū
large p aplos actuū · c · iiij° / et large hoc in cōſpectu
regum · etiam capit ſcā mater ecclā · in introitu miſ
ſe aliquarum uirginū ut beate Katherine que
ī cōſpectu tiranni ⁊ doctorum cum ea certantium
⁊ diſputanciū contra fidem xpianam nō cōfundeba
tur / Et ſic large ſūitur · ps · ciiij° · / Et dedit terra eoꝵ
ranas in penetrabilibus regum ipſorum / Sicut prī
ceps dicitur multis modis in clem · v^{ca} de baptiſ · ⁊ dicitur
in ps · / etenim ſederunt principes · ⁊c̄ / Sic large pillis
dico · qui ſunt aliquod caput hn̄tes uocem q̄ faciat
impreſſionem ī mentibus auditoꝵ ul' ſubiectoꝵ
ī omnibus locis ponentes ſcandalū / in · c · tranſierūt ·
xxiiij · q · iij · / Taliter igitur detrahentes beatiſſime pr̄
ut ſupra diffuſe tactum eſt hos īuadebam ⁊ per
ſequebar · ut in · c · qui peccat · xxiij · q · iiij ·

ij · caplm ·

Non exiſtimet beatitudo ſctatis tue pro eo q
ī conſilijs magnanimi / prudentiſſimi / p pre
clariſſimi regis alfonſi interſum ⁊ interfui iam per
annos xvj · comphendatur pſona maieſtatis eiuſdē
in eo q dixi in conſpectu regum · ⁊ hoc eſt qd' dixi
q aliquid ab extra ſubiungerem / ſed magis ō
mittendum puto ne tedio longi ſermonis affi
ciam ſctatem tuam / Volebam quippe de tam xp̄i
aniſſimo rege prope infra biennium ſexagenario
qui pro ecclēſia cum exercitu ſe perſonaliter bellādo

expoſuit / patrimonijq; ſui magnaſ parteſ ⁊ ſignātez
marchiam anchonitanā ī caſtris locaſ ac ciuitatib;
multiſ ⁊ amplo territorio in italia ad mare adriati
cum famoſam prouinciam tirannide occupatam
recupare fecit / quam hodie ipſa eccl'a pacifice poſ-
ſidet cū ipſius regiſ collaterali fauore / celū ⁊ deuo-
cionem quam cottidie legendo ad ſacri eloquij ſcrip-
turas gerit diſerere / quam ad fidem / quam ad di-
uinū cultū / cum quanta prudencia ⁊ modeſtia /
/ Ergaq; ſubditos cum quanta paciencia ⁊ clemen-
cia / ⁊ iuſticie pro ordine / īmemor omnis offenſionis
ubi tercius non ledatur / de ſuis ſemp parcens ī-
iurijs / de alienis autem diuino more nūq̄ īdulget
niſi prius tercio fuerit ſatiſfactum / Preclaro inſu-
per ingenio ⁊ tali intelligencia / q̄ pene magis an-
gelos quam pareſ ſue dignitatiſ · aut alioſ cunctoſ
hoies imitetur / Spiritus enim intelligencie mag-
nus in eo eſt multiplex ſubtilis acutuſ habenſ ſpe-
cialem et magnam claritatem adeo oīpotente · ſapi.
vij · c / Cui procul dubio deus omp's celeſtiū ⁊ terreſ-
trium gratiaz largitor ſingularia illi munera et
diuinitatis · ⁊ humanitatis cū magno ſui corporiſ
robore ⁊ ſanitate cōceſſit / propter quod apud fideleſ
⁊ infideleſ p vniuerſum orbem magnum eſt nomē
eiuſ / ⁊ eiuſ fama mō in tempore ceteroſ mūdi regeſ
⁊ principes tam in gubernanda pace q̄ ī iuſtis ge-
rendis ⁊ uincendis prelijs antecellit / clemētiſſim⁹
piiſſimus / liberaliſſimuſ eſt / pater tociuſ pacis ⁊ pri-
ceps uirtutū oīm principum tociuſ ſeculi / ſcui⁹ dieſ
in longum ⁊ ſalutiferū ſeniū conſtanter defluēt
pro eo maxime q̄ manuſ ⁊ uolūtatē ſuam ſemper
fugit a ſanguine / ⁊ quantum in eo fuit p̄ter p̄ce-
pta ⁊ conatuſ iuſticie neminem iuſſit morti tradi.

·ſemperq; humaniſſimuſ fuit·

¶ Quarta ɀ ultima pars tangit breui ſermone eterna ecclesie firmitatem, et datur in ea finis propoſitioni.

·p̄mum caplm̄·

Venio igitur ad quartam ɀ ultimā partem videlicet non confundebar / de qua dixi q̄ parum aut nichil dicam / ¶ Quomodo o magne princeps ecclesie confundi poteram, p lapide ſūmo angulari / cum ſit ſcriptū quia qui credit ī eū non confundetur / ad rom̄ c· viiij· infi· j· petri· c· ij· ɀ iſaie· xxviij· ¶ Qui dixit ante reges ɀ preſides ſtabitis propter me in teſtimoniū illis· ɀ in omnes gentes nolite cogitare quid loquamini· marci xiij c / dicente dauid tunc non confundar cum pſpexero in omnibus mandatis tuis / ergo a contrario ſenſu tunc confunditur qui proſpiciat in mandatis terrenis· ¶ Vnde dicit ieremias omnes qui te dereliquunt cōfundantur / cōfundantur qui me pſecuntur ɀ non cōfundar ego / paueant illi ɀ non paueam ego ſemper te paſtorem ſequens· iere· c· xvij° / i· te ſummum pōtificem ɀ romanam ecclām ſanctam ɀ īmaculatā q̄ non habet maculam neq; rugam· ad ephes· c· v·

¶ Quam ſi quis corrigentem corripientemq; cōtempſerit ſit tamq̄ ethnicus ɀ publicanus· in· c· omnibus conſideratis· xxiij q i· p ieronimū / Vt aurora conſurgens pulchra ut luna electa ut ſol terribilis ut caſtroꝝ acies ordinata· canticoꝝ· vi c°. ¶ Pro qua dixerat xp̄us petre ego rogaui pro te ut non deficiet fides tua· luc· xxij / ɀ xxj· di· c· i· ɀ in· c· hec eſt fides· xxiij· q· i· ¶ Cui ſubiciantur be

anctiſſime pontifex ⁊ alti ingenij uir p̄clare q̄cq̄ dixi
tibiq ⁊ ſc̄e romane eccl'e / ſſiminus perite aut par
caute forte aliquid poſitū eſt. emendari cupimus
a te papa beatiſſime qui petri fidem ⁊ ſedem tenes
uerba ſūt jerōi · in dc̄o · c · hec eſt fides ¶ Non tamē
pro terrenis · ſed pro ſola cordis mei iubilacione apd'
ſc̄itatem tuam dixi hec / qui licet diuitē me mūdꝰ
fecerit ſemp paup ero / ſi ſi pauperem ſemper diues
ero fidelis uſqꝫ ad mortem · apoc · c · ij / Potens enim
ſum ⁊ habundare · ⁊ penuriam pati ⁊ oīa poſſum
in eo qui me confortat · ut dicit aplus ad philippe ·
c · ultio · / deducta p auguſtinū in · c · qd' dicit dñꝰ
xlj · di ·

· ij · caplm

Et hec ſatis longa ſufficiant p nunc ad pedes
ſc̄itatis tue ſiue meam planam / ⁊ ime debile
intelligenciam decretoꝝ / in quantum ſciuj aut po
tuj cum ueris iuuis ⁊ efficacibus teſtimonijs · ⁊ non
cum racionibus pſuaſiuis loquens / ⁊ omittens plu
res ueras auctes conſtitucōnū eccl'e ut detractoribus fortius obuiare
¶ Secundum uero altiorem intelligenciam tue ſacre
theologie / ſuppleat ſciencia ⁊ ~~[illegible]~~ ſapiencia ~~me~~ tue
ſanctitatis cum in illa ſis princeps · ⁊ ipſius di
uine ſciencie preclarus interpres / que eſt candor
lucis eterne ⁊ ſpeculum ſine macula dei maieſtatis
⁊ imago bonitatis illius / et cum ſit una oīa poteſt
⁊ in aīās ſc̄as ſe transfert / ſine qua neminem deꝰ
diligit deus que eſt ſpecioſior ſole ⁊ ſup omem ſtellaꝝ
diſpoſicionem luci cōparata · ſapie · c · vij° / Et qa ea
uſus es factus eſt particeps amicicie dei ⁊ uenerūt
tibi ~~[illegible]~~ omnia bona pariter cū illa · c c · ⁊ iij · regū ·
c · iij° ⁊ in · c · qui eccaſticis in prin · xxxvi · di ·

Isto modo sanctissime et gloriosissime pater loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum et non confundebar.

Finis.

Brevis divisio presentis proposicionis metrice composita.

Pars prior hortatur, quod sacras quisque loquatur
Semper scripturas, clerus et ipse magis.

Parsque secunda gemit laicorum murmur iniquum
Ecclesiam contra, ne bona possideat.

Ecclesie et petri, pape quoque tractat honorem
Atque potestatem, triplice lege probans.

Tercia pauca tenens multa excellencia tangit
Alfonso regi munera cessa dei.

Quarta parum dicit fidei nisi robur, et altas
Ecclesie vires, sic cito claudit opus.

Beatiſſime & pyſſime pater.

Preuio pedum oſculo beatorum. Aut ego calamū aut me calamus circumuenit. Propoſueram quidem excogitatam materiam huius propoſicionis ſuper ſtatu ecclesie paucis diſſerere et coram beatitudine ſanctitatis tue flexis genibus pauco in tempore recitare! ſed presumente inſe ..matiam ſic conſcribendo defluxi! quod vix ad propoſitū finem propter inſilientes occurrencias poteram deuenire. Enimuero cum a principio circumſpexi que ſcripſi magis libelli libri uel libelli uideri formā oſtendere quam propoſicionis non ſine multis auditoribus referende. Cogitaui propterea apud metipſum! quod melius fuit ad ſanctitatem tuam cito tranſmittere! quam tempus recitacionis exquirere oportunū! maxime cū michi agenda non deſint circa iſta terrena obſequia regia que menti libere ne ſatis ſpiritualiter ualeat turbines afferunt uiolentos.

Supplico unū ſanctitati tue beatiſſime quod ſi opus iſtud uidetur inutile propter debilem intelligenciam proponentis quod nullū uiciū elacionis incurriam! ymo licet parum de his que tractat ipſa propoſicio ſufficiat aut debiter dicat! ex hoc ſaltem debebit conari uirtus ſanctitatis tue quod in fauorem ecclesie de tali copulata materia per uiros maximos tractetur et inſcribatur ac per uniuerſos tuo effundantur precepto! taliter quod iſta maledicta opinio que inter curioſos laicos et eciam litteratos inualuit et ſubintrat contra ecclesiam ne poſſideat! conquieſcat. Et eciam predicacionibus ac diſputacionibus et excommunicacionibus ſi oportuerit omnes in ſanimi ..ani ab huiuſmodi cogitacione retrahantur. Valeat ſemper beatitudo pietatis tue et apud iſtas et apud illas eternas et perpetuas manſiones. Datū Neapoli. iii° kalendas octobris anno dominice incarnacionis M°.cccc.liii°

E. Sanctiſſime paternitatis. et d.

humilimus ſeruulus et deuotus.
Lupus de ſpeio doctor

June 1942

TOULOUSE

JOHANN PARIX

RODERICUS ZAMORENSIS. Speculum Vitae Humanae. c. 1480.

Klebs 857.15; Stillwell R221.

Printed with roman types, in folio form, in two columns, 34 lines to a column. It has 136 leaves; the first, a blank, is missing. The size of a leaf is 277 × 196 mm., and the printed text in a column measures 190 × 54 mm.

RODERICUS ZAMORENSIS — Rodriguez Sanchez de Arevalo — was a distinguished fifteenth-century Spanish churchman. Born in 1404 at Santa Maria de Nieva in the diocese of Segovia, he studied law at Salamanca. He early joined the church, and as secretary of King Henry IV of Castile was sent on several important missions to the Pope. In 1455, Callistus III appointed him Bishop of Oviedo, while Paul II made him, on the very day of his election, governor of the Castle of Sant' Angelo. Later he became Bishop of Zamora and was finally transferred to Palencia. He died in 1470.

The *Speculum Vitae Humanae,* which was first published in Rome in 1468, was frequently reprinted during the fifteenth century, indeed until the end of the seventeenth. It is divided into two books. The first, consisting of forty-three chapters, deals with the various states and duties of secular life: of the emperor and other rulers, courtiers, military men, married people, provincial and city officials, clerks and lawyers, farmers, artisans, students, and so on. The second book, in thirty chapters, treats of religious life: beginning with the pope, it works down through the cardinals, bishops, and priests, and goes on to compare the life of the secular and monastic clergy.

The subject of the work naturally lends itself to illustration. Günther Zainer at Augsburg was quick to publish a German translation containing over fifty woodcuts. "If this *Mirror of Man's Life* had been written," Mr. Pollard remarks, "by a man with his eyes open instead of by a vapid rhetorician it should have been one of the most valuable documents for the social life of the fifteenth century . . . but the Augsburg artist has atoned for many literary shortcomings by his vivid and charming pictures of scenes from the social life of his day." The same woodcuts were used later in the French version printed at Lyons in 1482 and in the Spanish version printed at Saragossa in 1491. Unfortunately, the Toulouse edition has no such embellishments.

Because of his criticism of certain abuses of the Church, some writers have looked upon Rodericus as one of the precursors of the Reformation. However, he was if anything an extreme defender of the papal authority. The first chapter of the second book of the *Speculum* contains a passage which shows to what lengths Rodericus carried his adulation of the Pope. "The supreme pontiff," he wrote, "is the vicar of the true God on earth . . . Hence it is as certain as that rivers spring from a source and branches from a tree, that he is appointed not to a human kingdom only, but to a divine; to rule not mortals only, but immortals; not merely men, but angels; to judge not the living but the dead; not on earth only, but in heaven; to guide not only the faithful but the heathen. In short, that he is appointed and established to the world's supreme authority by the Most High God, to be in his place over all men, to the same dignity and with the same jurisdiction and universal power."

Toulouse was the third French city to introduce printing. The first book was published in 1476 either by Martin Huss or, as Haebler contends, by Heinrich Turner. Johann Parix, who was a native of Heidelberg, first worked in partnership with Turner, and then from 1479 till 1481 by himself. The type used in the *Speculum,* which shows a good deal of originality, must have been especially designed for him. For several years afterwards Parix practiced his old occupation as a bookseller, until in 1489 he returned to printing, this time in partnership with Etienne Cleblat. They published several books in Spanish — as Toulouse always had its eyes on the Spanish book market.

The last leaf of the work bears some contemporary notes and scribbles — a line from a psalm, a fragment of a prayer to St. Christopher, and a crude outline drawing which seems to represent a queen with a sceptre, or perhaps the Virgin with the Child.

Bound together with the *Speculum* is a manuscript comprising 35 leaves and entitled *Propositio adversus quosdam Curiosos Detractores* . . . It is a discourse which, as the epilogue states, a certain Lupus de Speio intended to deliver in the presence of Pope Nicholas V; but he thought better of it. It is dated at Naples, September 26, 1453. The author insists that clerics ought to read the Holy Scriptures rather than worldly poets; discusses the foundation of the Church and the supremacy of the Pope; and defends Nicholas V against his attackers.

Bought in August 1939.